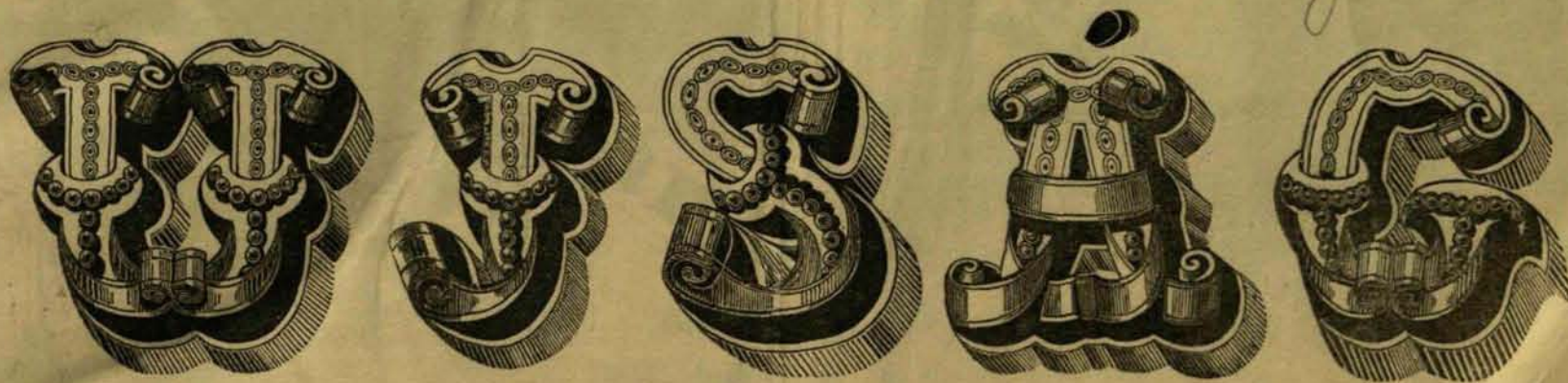

VASÁRNAPI

nem les végig

1858.

Felelős szerkesztő :

PÁKH ALBERT.

Főmunkatárs :

JÓKAI MÓR.

Kiadó tulajtonos :

HECKENAST GUSZTÁV.

PEST, 1858.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.
Egyetem-utca 4. szá alatt.

Ötödik évi folyam.
Pest, január 3-án 1858.

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél íven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniusig, azaz: 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Gróf Széchenyi István.

(Született 1791. szeptember 21-én.)

Nem először találkozunk e lapokban e férfi arcvonásaival, s bizonyosan nem is utolszor. Emlékezünk reá gyakran és örömezt; szívesen vele kezdjük és végzük dolgainkat! Minél távolabbra esik tőlünk az ő kora és hatása, annál közelebbről kell vele megismerkednünk.

A mit ez a nagy ember érezett és gondolt, mind az igaznak bizonyult be. A mit ez a nagy hazafi teremtett, mind az kiállotta a tűzpróbát, megmaradt, nem veszett el, sem a zivataros idők viharában, sem azután. Az idő megtanított rá, hogy bölcsességét elismerjük, jellemét — mint annyiszor — többé félre ne ismerjük, s gyakorlati, sikerdus irányáról tisztelettel szóljunk.

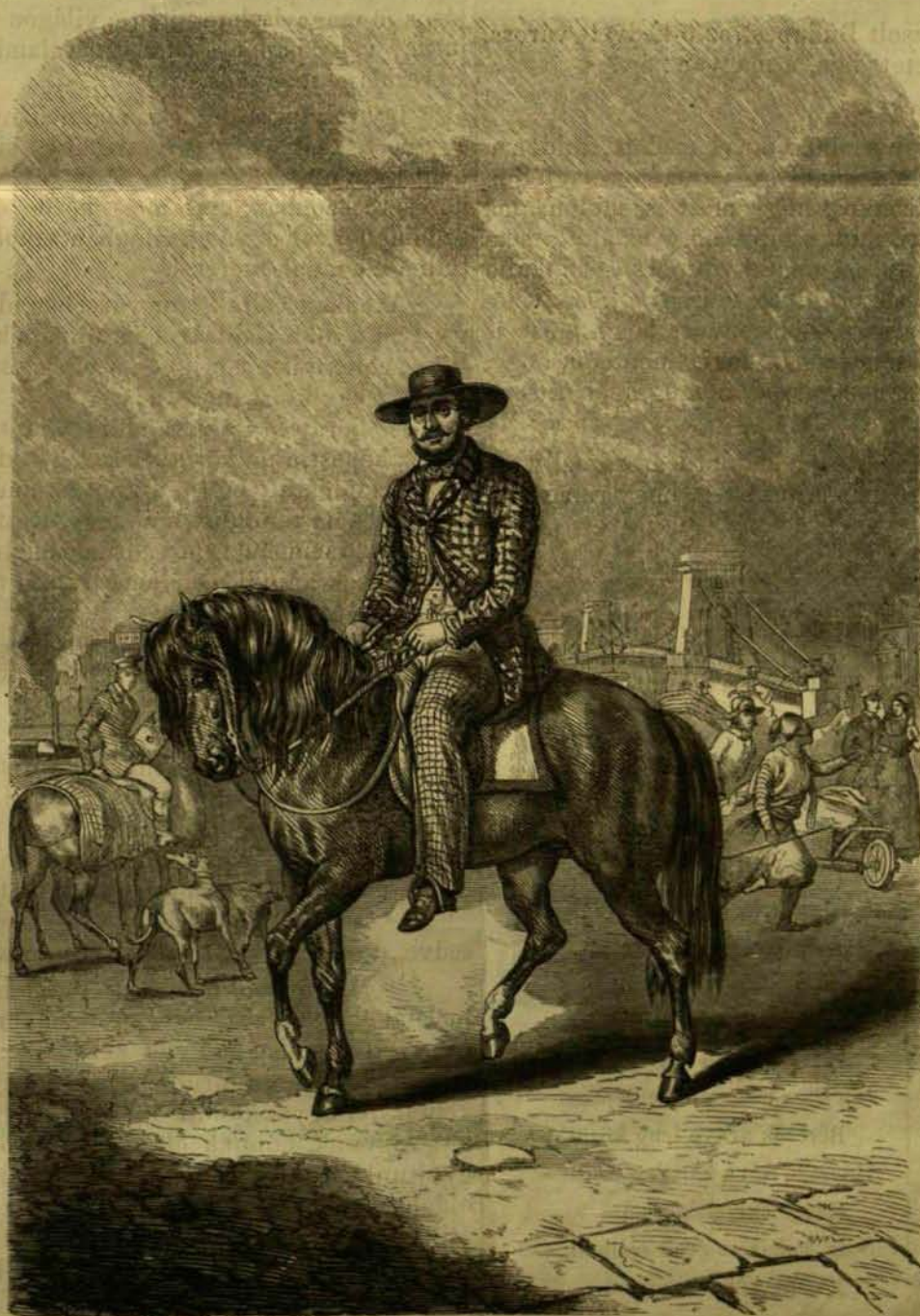
A régiek azt hitték egy phrygiai király kezéről, hogy a mihez nyul, az arannyá válik. E hit-regében foglalt csodatevő erő, alkalmasint jelképes kifejezése azon igazságnak, hogy a tiszta kéz munkáján mindig ott van az Isten áldása. És ebben áll a sikeres cselekvés kulcsa. — Nem fog senki balul érteni, midőn magyarázni akarjuk e nagy férfi tragikus sorsát, kit legszebb terveinek valósulása közben ragadt le a cselekvés teréről, az eseményeknek, az ő belátásánál nem — de testi erejénél hatalmasabb rohama.

Hiszen az ő tetteiből is sok maradt szándék, az ő nagy gondolatának is vannak morzsái, mellyeket összegyűjteni, egy hálás és takaré-

kos utókornak kötelessége: de mégis szemmel látható és kézzel fogható mind az, a mibe kezdett, mert nagy megfontolással, és pontos előreszámítással látott minden munkájához. A mi pedig — vajha meg nem akasztott cselekvésének folyamát és erkölcsi súlyát illeti, Istennek hála! körülbelül azt is ki lehet már találnunk, mióta tiz évi tapasztalás hatása alatt, megtanultuk e „nagy elszánások és kicsinyes gondok“ emberét jobban és jobban felfogni...

Ugy gondoltuk, hogy a „Vasárnapi Ujság“ olvasóinak szebb ujévi ajándékkal nem kedveskedhetünk, mint ha most is felújítjuk a „legnagyobb magyar“ képét és emlékezetét.

Minden esztendőben kell lenni egy napnak, mellyben kizárólag az ő gondolatával foglalkozunk; mint nem vala az élvnek egy napja sem, mellyben ő rólunk, fajtestvéreiről, nemzete gyermekeiről ne gondolkozott volna. És ha kell ez ünnepléses érzelmeknek egy napot szentelnünk, miért ne legyen az, az élvnek első napja?! Az okos ember számot vet magával minden este, mielőtt lefeküdnék s az év utolsó estéjén átnézi számlakönyvét, a tapasztalt hibák szerint kijavítja és bezárja azt; midőn az új év reggelére ébred, már készen kell lenni tervének ha csak vázlatban is, melly szerint

Gróf Széchenyi István. *)

*) E kép eredetije gróf Andráshy Manó pompás „Vadász-albumában“ jelent meg Geibel A. kiadásában.

Mint lón vagyonos emberré ifjabb Adorján Péter.

Elbeszélés, írta PÁLFFY ALBERT.

I.

Ezen történet azon jólelkű becsületes magyar emberek számára iratott, kik az új év kezdetével, okulva a hallott egyházi beszédeken, szívökben elhatározzák, hogy ezentul levetkezve a régi hiányos embert, mintegy újjá születnek, s megfeszített erővel hibáikat elhagyva, családok hasznos tagjává, s hazájok minden kifogáson kívüli derék, s jeles polgárává kívánnak válni.

Mintegy tizenhat esztendővel ezelőtt történt.

A férfi, kinek neve e sorok fölé nagy betűkkel iratott, azon időben még minden vagyon nélküli ifjoncz vala.

Atyja már azelőtt elhalálozván, a kis Péter anyja ápolása mellett, jó erkölcsökben ugyan, de mi az élet rendeltetését illeti, minden különösen kitűzött czél nélkül szokott módon neveltetett.

De nem is sok telhetett a szegény özvegy asszonytól, ki férje után semmi vagyont sem örökölvén, annyi időt óta csak csekély nyugpénzéből éldegélt, mely őt, mint amolyan kisebb rendű hivatalnok feleségét, férje halta után szabályszerűleg illeté.

Szerencsére a városban, hol ez történt, jó hirben álló iskolák léteztek, s Péter eljárhatott a leczkékre, a nélkül, hogy ez anyjának a szokottnál nagyobb költségébe kerülhetett volna.

Járta tehát a fiu az iskolákat szorgalmatosan ugyan, de mint mondva volt, minden előre kitűzött czél nélkül. Még mindedig magának se jutott eszébe, minő pályára adja magát, ha tanulmányait bevégezte. Legfeljebb édesanyja képzelősködék olykor magában, mi szép lesz egykor élete fia mellett, ha az szorgalmas tanulás, s jó magaviselete után e világon szerencsét tehetne: hivatalba jutna, vagy pappá avatván valami jó helyen lelkészi állomást szerezhetne magának.

Igy folytak a dolgok még néhány esztendeig, a midőn az ifju egyszerre csak azt vette észre, hogy kifogyott előtte az iskola! Mindent kitanult, mi azon városban részéről lehető volt. Nagy megütődésére azonban, csak most kezdé először átlátni, hogy eddigi tudományával ugyan a világban sehol még egy darab kenyeret se tudna magának szerezni.

Azonban voltak azon városban idős tanuló is, kik most az év végével a főbb iskolákról s szünnapokra haza jövének, eldicsekedének Péter előtt, miként megyen a világ sora e kis város határain tul.

Az egyik azt mondta:

— Barátom: a mit eddig tanultál, az még csak a kis abécze ahhoz képest, a mi következik. A hatodik diák iskola után az ember a philosophiára megyen át, hol a tanulókat már urnak nevezik. Tanulunk, nem tanulunk, mindegy. Restségünkért még le sem pirongatnak, hanem ha nem tudunk felelni a kérdésekre, egész uriasággal csak annyit mondanak ránk: tessék leülni.

— Hát aztán?

— Azután — folytatá a másik — két esztendő alatt valahogy átszattatunk ezen is, s aztán a harmadikban mindjárt következik a: törvény.

— A törvény?

— Szóval a philosophusból jurista lesz. Itt a tanuló diák félig meddig már tekintetes ur! Szabad lesz a színházba járnia, a kávéházat se nagyon tiltják, míg végre a farsang alkalmával magok a juristák olly fényes tánczvigalmat adnak, hogy még a grófok és viczispánok is szerencsésjöknek tartják, ha abba meghivatnak.

— Valóban pompás élet — felelé Péter egészen neki lelkesedve, de azért csak tovább kérdezősködék, mi történik azután?

— Mi következnek más — felelének amazok — minthogy a juristából patvarista lesz. Az ember többé nem diák, s belép a nagy világba. Szabad élet kezdődik: vége az iskolai szoros reguláknak. Éjjel után járunk haza a dáridókból, s reggel tíz óra felé kelünk fel ágyunkból. Dolgunk pedig épen semmi. Ha ügyvéd mellett vagyunk, hónunk alá kapjuk a perbeli irományokat, szivarra gyújtunk, s felballagunk a vármegyeházára, ha pedig megyei tiszt oldala mellé esküdtünk, négyszer ötször esik meg egy esztendőben, átillát öltünk, kardot kötünk s eltekintünk a közgyűlés teremébe, hogy ott éljent kiáltunk, ha főnökünk netán ékesszólásra nyitná ajkait.

Péter még mindig nem hallhatta azt, mit mindenekelőtt hal-

tetteinek új tábláit bejegyezni fogja. És így már a teendőkről is bizonyosan gondolkozott. Lehetetlen, hogy e gondolatai közben, fel ne merüljön elméjében a hazának szent képe is. „Vajjon mit tehetek én érte, a kicsiny? — mert a legnagyobb is kicsiny a nemzet nagy egészéhez mérve — vajjon mit tehetek? hol találok az alapokat, mellyeken tovább induljak, a példát, melly serkentsen?” És a ki így kérdez és gondolkodik lelkében, mint egy mennyei jelenés tűnik fel annak e „méltóságos, komoly, angol aristocrata arc”, a felvilágosult eszmék lappangó tűzétől meg megrezgetve; és önkénytelenül eszébe jut: hogy ez egy angol bérlő lehetne, ki gazdasága roppant beruházásait jött megtekinteni — ha Széchenyi István nem volna!

És pedig még is úgy jelenik meg képünkön, mint a ki illy beruházásokat jött volna megtekinteni. Mintha vizsgálná, a szellemi és anyagi fejlődés, a mivelődés általa kezdett nagy munkája menyire haladt az óta?

Mintha nézné, áll-e még a Tudós Társaság, mellynek alaptőkéjét 60,000 pfttal megnyitotta;

Minő karban van a lánczvid, melly az ő műve; az alagut, melly az ő gondolata;

Nem kopott-e fel a pesti gye, mellyet ő teremtett; áll-e még a nemzeti casino, mellyet szellemi érdekek előmozdítása végett ő szervezett;

Nem dőlt-e még be a vaskapu, mellyet sziklák közt ő nyitott;

Megvannak-e a közlekedési vonalak, mellyeket ő kijelölt;

Mint áll a Tiszaszabályozás, a csatornák ügye, mellyet ő kezdett;

S a gazdaggá, bájoszá varázsolt Budapest, az ő kedvelt városa, — s a hazában az ő forrón szeretett faja, a magyar nép?

Egyenként halljuk e kérdéseket.

S ha lehetséges volt, hogy harmincz évvel ezelőtt, midőn a huszárnyeregből szállott le közénk, annyi szép reményre találjon okot és ösztönt; épen olyan bizonyos, hogy most is, midőn ama remények teljesedését szemlélheti, midőn látja, hogy az általa kezdett anyagi és szellemi fejlődés utja megakasztva nincs, sőt inkább a magyar nép az új viszonyok között is hiven teljesíti a közmivelődés és polgárisulás iránti tartozásait, — bizonyos, hogy most is örömmel fogja legeltetni népén szeméit s ki fogja mondani, hogy, ha az erény és törvényesség utján megmarad, boldogságának semmi sem állandó utjában.

Ezt látszik mondani a szigorú, de jó indulatú arc, melly ezuttal ismét a nyeregből néz le reánk. Adja Isten, hogy reményeiben most se csalatkozzék!

H a z á m h o z .

Hirt nem hallok már felőled,
Erdős-völgyes szép hazám!
Most, hogy távol vagyok tőled,
Most szeretlek igazán.
Azt a völgyet, azt a bércezt
Sohasem felejtethem,
S kél szívemben vágyó érzet:
Hogy zokogjak kebleden!

Semmi, semmi ki nem pótol,
El nem mossa képedet.
Kérdem a sebes folyótól:
Hogy hagyott el tégedet?
Kérdem a szálló madártól:
Tán kizáradt a berek,
Hogy tőled ő is elpártol,
Mint a hűtlen emberek?

Gondolom: a nehéz felhő
Arczod özvegyfátyola.
Gondolom: a siró szellő
Egy ismerős furulya.
Gondolom: a virág-illat
Esdő sohajod talán;
S pásztortűz az a kis csillag
Kék havasod oldalán . . .

Téged látlak minden képben,
Melly felém száll messziről;
S a sik rónán minden lépten
Bércezt árnya leng körül.
Búcsuzó anya fiának
Egy ereklyeképet ad —
S az, habár az évek szállnak,
Mindig kebelén marad.

lani szeretett volna, hogy tudniillik miként él meg mindezekből aztán a szegény ember, s azért még most sem lett kész kérdéseivel.

— És aztán, ha ez is végére járt?

A feleletet a jelenlevők között a leghetykébb ifju adá.

— Ha ez is végére járt? mondá ez, s büszkén összeveré bokáit.

— Még csak ekkor következik a gyöngyélet! Ifjuságunk ragyogó napja, az igazi boldogság, az élet aranykora! A szerény egyszerű kisvárosi patvaristából egyszerre délczeg juratus lesz, Pest granit kövezetén! Szabadon függetlenül él, mint a madár az ágon, s virágról virágra röppenget, mint a pillangó a mezőkön. A föld kekségén nem létezik olly hatalom, melly a juratus vig kedvét és szeszélyét korlátozhassa. A királyi tábla tulajdon édes apánk, a nemes vármegye saját kedves keresztkománk. A városi hatóságnak oda sem tekintünk, sőt jogosan elvárjuk, hogy maga a polgármester is előre megsüvegeljen bennünket. Közél egy éve, hogy magam is e földi paradicsom közepén élek, s eddig még csak egyetlen egy társam ajkáról hallottam panaszos szót, de ezen egynek is csak az volt a baja: hogy a legutóbbi vigalom alkalmával mindannyiszor nagyságos főnökének kisasszonyaival kellett táncolnia, a hányszor azoknak történetből ez estén más tánczosuk nem akadhatott.

Mind e szép és fenséges dolgok felett a mi Péterünk igen elálmélkodott vala.

Annál inkább lehangolódék lelkében, midőn a jelenlevők egyiktől, ki azonban kétségkívül legokosabb legényke volt az egész társaságban, befejezésül ilyen forma itéletet kelle hallania.

— Ugy van biz az — mondá keserű mosolygással — csattogunk, dözsölünk fiatalságunkban, s midőn kitomboltuk magunkat, haza vergődünk kedvetlenül, leveretve, s igen hosszú orral, mert csak ekkor látjuk még először, hogy mind e hiábavalóságokkal egy lépést sem haladtunk valódi célunk felé, s itthon mindent egészen újból s előlről kell kezdenünk, ha ugyan akarjuk, hogy az életben is válhassék valami belőlünk.

A mi Péterünknek illy fiatal korában még nem sok tapasztalása lehetett a gyakorlati élet viszonyairól, annyit azonban megértethetett e beszédekben: miszerint utoljára is nem sok irigyelni való lesz e képzelt boldog időkben, ha az egésznek csak az a vége: hogy mindent újból előlről kellend kezdeni.

II.

Néhány esztendő tölt el e találkozás után.

Péter otthon maradt anyja mellett, kinek szegénységétől ki nem telt, hogy fiát nagyobb városba a fensőbb iskolákba küldhesse. Sajnálkozva kell itt megvallanunk, hogy ennyi idő óta a mi Péterünk keveset, vagy épen semmit sem haladhatott a tanulásban.

A fiu nagyon szívesen ráadta volna magát akármiféle becsületes kenyérkeresetre, édes anyja azonban azon hibás véleményben levén, hogy a kinek atyja hivatalbeli ember volt, annak fiát valamely kézi mesterség gyakorlata többé meg nem illetheti, megbocsáthatlan gyengeségből a minden jóra kész fiut minden módon ott-hon tartóztatta.

Ha olykor a fiuból a saját maga jövője felőli gondoskodás ösztöne kitört, s anyját égre földre kéré, eresztené őt a nagy világba, a boldogtalan asszony mindjárt sirni kezdett: azt mondta, hogy beteg, nagyon szenved, s ki lesz aztán ki őt ápolja, és vigasztalja, ha tulajdon fia is itt akarja hagyni?

S valóban betegnek, s ügyefogyottnak kelle az ilyen anyának lenni, ki gyermeke iránti eltévesztett szeretetből, annak előmenetelét folyvást akadályoztatni tudta.

A dolog azonban ennyiben még sem maradhatott.

A gyermekből felserdült ifju lön. Ide s tova huszadik évébe kezdé járni, s ajka felett a pelyhedző bajusz első szálai kiszökdecselének, s ekkor egy szép reggelen a mi Péterünk nem tűrhetvén tovább a dologtalan életet, csomóba köté csekély holmiját, s bucsut vevén siránkozó édesanyjától, mint mondani szokták, megindult világot próbálni.

Pénze azonban nem levén, e hosszú s bizonytalan utjára legalább mások jó tanácsa nélkül nem akart megindulni.

Volt ugyan is e városban Péter ismerősei között egy pár ollyan ember, kikről tudva volt, hogy jelen vagyonos helyzetüket egyedül és kizárólag saját magok szorgalmának, s fáradságának köszönhetik.

Ezekhez kopogtatott be mindenek előtt Péter, s mindjárt az

elsőnél, ki igen hatalmas pénzü kereskedő vala, egész őszinteséggel elmondta miért jött, mi járatban van, mi ok vezérlette ide.

A kereskedő szívesen fogadta a nyiltszívű ifjut, s megértvén annak szerény kívánságát, egész barátsággal felelé:

— Többet és jobbat nem mondhatnék neked öcsém, mintha rövid szóval megtanítalak azon különös titokra, mellynek alkalmazása által, Istennek segítségével, magam is földi vagyonomat szerezhetem.

A mi Péterünk csupa fül volt e nevezetes titok hallására.

— Azonban — folytató a kereskedő mosolyogva, — a dolog nem lesz olly könnyű kivitelében, mint a hogy azt szóval elmondani lehet. A mellett, hogy sükere legyen, majd csak később vehted oktatásomat használatba, ha igyekezeted mellett más valamely uton némi csekély tőkét szerezhettél magadnak.

— Mindent el fogok követni, mi tehetségemtől telik.

— Im vedd figyelmedbe. Én kereskedő vagyok. Nincs ugyan felékesített boltom, hol rőf számra áruljam a cifra ruhákra való kelméket. Arany méréshez, drága kövek becsléséhez sem értek, valamint nem bajlódom cukorral, kávéval, citrommal, vagy Szent Jánoskenyérrel, mert én pusztán csak hazám egyszerű nyers termékeivel tűzöm szerencsémét. Azonban Istennek hála, épen nincs okom bánkódni mesterségem felett, sőt naponként van alkalmam tapasztalni, miként gyarapodom módban és vagyonban e foglalatosságom mellett. Mindezt pedig egyesegyedül azon régi jó kereskedelmi fő rendszabályomnak köszönhetem, mellyre egykor egy igen gazdag ember tanított, kihez én egykor hasonló körülmények között mentem tanácsot kérni, miként most te hozzám jöttél. Kíváncsi vagy nemde e csodaszzerű titkot hallani?

— Valóban ezuttal ez volna legfőbb ohajtásom.

— Am halljad miből áll ez aranytanács. Kereskedjél a nélkül, hogy valamely kereskedelmi cikket különösen szenvedélyed tárgyává szemelj ki: hanem maradj helyedben nyugodtan: *vásárolj mindent igen drágán s adj el mindent a lehető legolcsóbban.* Így lesz az ember gazdag Magyarországon, melly tejjel és mézzel folyó Kánaánnak méltán nevezetik.

Péter megütődve hallá e beszédeket. Szórol szóra ismétlé magában a hallottakat, s aztán fülig pirult, mint ollyan ember, ki úgy hiszi, csak most vehette először észre, hogy itt gunyt, és csufot üznek tapasztalatlanságából; s felcsigázták előbb kíváncsiságát, hogy aztán annál jobban kinevethessék ügyefogyott állapotát.

Azonban a kereskedő tovább is megmaradt állítása mellett.

— Nem mondtam-e, hogy sokkal ifjabb vagy, mintsem illy nehéz kérdéseket egy szavamra megérthetnél? Azonban ezuttal hijába esnék bővebb magyarázatom: Menj csak kitűzött utadon, s midőn meg sem gondolod, egyszerre csak világosak leendnek elméd előtt mondott szavaim, s akkor emlékezz vissza oktatásomra s mond el magadban keresztyéni jó szándokkal: Isten áldja meg azon öregnek még a hamvát is, ki bár látszólag magával ellenkező tanításokat adott, de még sem beszélt hiábavalóságot.

Péter megköszönte a jó akaratot, de valósággal keveset épülve a hallottakon, melly rá nézve előbb beillett volna valami fogas rejtett szónak, mintsem ama gyakorlati életre szóló tanácsadásnak, mellyre netán számolt volna, s azzal a gazdag kereskedő házat elhagyta.

Tovább ment.

Felkereste egy másik ismerősét, kinek a városban szép s fényes lakháza, a határban több rendbeli szántóföldje, kaszálója, rétje, s szőlőskertjei valának.

A jó tanácsért folyamodó ifju itt is szíves fogadtatásra talált.

— Azt akarnád hallani öcsém — szolt a gazdag földbirtokos, — mihez kezdhetne hamarjában egy illyen jóra való legény, mint te vagy, ki tanult ugyan valamit, de mégis kinek mindenek felett leghasznavehetőbb tulajdonsága abban áll, hogy az Isten őt szorgalommal, jó akarattal, s azon felül ép egészséges kézzel és lábbal áldotta meg.

— Valósággal épen ez kívánságom.

— Ám halljad, mit felelek kérdésedre. Egyebet nem mondhatok, mint ha őszinte lélekkel elmondom, miként kezdtem egykor én is dolgomhoz, ezelőtt mintegy harmincz esztendővel, a midőn még azon talpalatnyi föld sem volt az enyém, mellyen állottam. Ugy vedd tehát eszedbe öcsém, hogy a ki a mi áldott Magyarországon igaz lélekkel munkát és foglalatosságot akar keresni, annak még arra sines szüksége, hogy álló helyéből kimozduljon. Nálunk a

munka keresi fel az embert, nem az ember a munkát, mint más hánytorgatott hírességű országokban. Azért is próbáld meg, a mikor tetszeni fog: *Állj meg akár hol; hunyd be mind a két szemedet, s kinyujtván vaktában kezedet, fogj mindjárt ahhoz, mi véletlenül legelőször markodba akad.*

Hallván ez igéket, az ifju innen is bucsút vön.

A következés dolga lesz megmutatni, vehette-e hasznát e különös beszédeknek a mi Péterünk vagy nem. Eddig csak az volt előtte bizonyos, hogy még e nehezen érthető utmutatásokban is több kedvére valót lelt, mint azon előbbiekben, miket volt iskola-társaitól hallott, kik a juratusi élet dicsőségét lefestvén azzal végzék mondókájukat, hogy mindazok után mindent újból, és előlről kell kezdeniök, ha e földön tudományukból megélni akarnak.

(Folytatása következik.)

Tengeralatti alagut terve Angol- és Franciaország között.

A föld alakulási korszakainak legutolsója elején, melyben élünk, Anglia egy földszoros által, a mostani csatorna helyén, összefüggött a szárazsággal, s a mostani csatorna csak tengerből volt, mely hid akkor tünt el, mikor már Jütlandot és a dán szigeteket régtől ember lakta.

Semmisem új a nap alatt. És így azok sem akarnak újat, kik a mult század vége óta azon álmodoznak, miként lehetne Anglia és Franciaország közt száraz uton összeköttetést és közlekedést hozni létre; ők csak azt fognák kisebb mérvben visszaállítani, mi már egykor létezett, de melyet maga a természet megsemmisített, hatalmának végzetlen erejével, mely alkot és rombol a maga törvénye szerint, nem igen véve tekintetbe az ember számítását.

Egy illy összekötő ut eszméje nem áll elszigetelten, valamint egy illy földalatti ut eszméje sem új már. A legelső tervet Matthieu francia bányamérnök Nordmegyében készíté a mult század végén, melyet 1802-ben Napoleon új consul elé terjesztett, és melynek rajzai több évig láthatók voltak a Luxemburg-palotában, aztán a bányász-akademiában és az Institute-ben. De I. Napoleont sokkal inkább elfoglalták a háboru gondjai, hogysen e tervvel komolyan foglalkozhatott volna; de a kor, melyben az angol és francia nemzet olly feszült viszonyban állt egymással, legkevesebb is volt alkalmas annak kivitelére.

Az eszme azonban nem lön elfeledve; gondolkozó fők folyton bibelődtek azzal; a terven rontottak vagy javítottak, de mindig dolgoztak rajta, vagy újat teremtének. Dr. Payerne szintezni (nivellirozni) akará a tenger kőmedrét buvárharangok segélyével, hogy aztán ez egyenes alapra boltozatot lehessen építeni, természetesen szintén buvárharangok segélyével. Franchot és Tessië urak meg öntött vascsatornát vétek czélszerűnek a tenger-fenekre lerakadni. Végre Faure a tenger medrének tömegén át tervezett alagboltot huzni.

Legujabban pedig Thomé mérnök állt elő tervével. Ő alagutat ajánl huzni azon juraképletű földrétegben, mely Boulogne és Calais közt Marquise közeletén a földbe lemélyed, s Gris-Nez fok alatt elvonulva a tenger alá ereszkedik, a csatorna medre közepén ívet képez, és kiér az angol földre Dover és Folkestone közt, az Eastware foknál.

Ez alagut hengeralakú bir, kővel boltozott, magassága 9, szélessége 7 meter *). Ez alaguton aztán vaspályák huzatnának, kétfelől pedig járda a gyalogok számára. A francia parton az alagut nyílásától, a Rouges-Bernes malomtól, egész addig, míg a víz alá ér, 8800 meter hosszú, az angol parton pedig a vizen túl 5500 meter. A határállomás Gris-Nez és Eastware fok

*) Egy meter 3 1/2 láb.

alatt egy-egy roppant torony alapján van, melyek közül a francia parton levő 54, az angol részen álló pedig 30 meternyel hat le mélyében a tenger színénél; mindkettőbe lépcsők vezetnek alá.

Legnagyobb szerű azonban a csatorna kellő közepére tervezett köz-benső állomás Varne-zátonyra építve. Itt egy torony épüend, mely alulról az alaguttól a vizsinig 92 meter magas lesz, benne szintén lépcső vezet alá. E torony belső tere, alapján 17 hectar *); a vizsinen körüle rakpart épüend, rakodásul gőzösök és vitorlahajók számára. Ugy szintén körüle leend egy hét hectarnyi mindig nyitott menedékkikötő, melynek főbejárásánál világító torony emelkedik. A hajónak tehát nem is leend szüksége az árukért Londonig evezni; azokat ott vasutra teszik, az alagutba hozzák, a toronyon át felhuzzák s az itteni kikötőben hajóra rakják.

Ez óriási terv kiviteléhez hat év kivántatik. A költséget Thomé ur mindössze 170 millió frankra veti, évi tiszta jövedelmét pedig 20,960,000-re, mi a befektetett tőkének 10 százalója.

Thomé ur e tervének rajzát mutatja képünk is.

Thomé ur 1856-ban ez ügyben hosszabb kihallgatást nyert III. Napoleon császárnál, ki is nagy érdekléssel viseltetik e nagyszerű terv iránt. Ebből az következett, hogy a közmunkák ministere furás kísérletek tételére bizottmányt nevezett s 500,000 frankot utalványozott.

E tenger alatti alagut hossza 33 ezer meter fogna lenni; levegőjét a látható tornyok, melyek mintegy szelelő kéményei is lennének, továbbá a falakon keresztül huzott csövek fognák folyton tisztán tartani.

Fontossága kiható a világkereskedésre, és nemcsak a mennyiben Angol- és Franciaországot közné állandóul össze, de azért is, mert a Varne zátonyon építendő kikötő- és rakodó-hely, a legjártabb tengeri utvonalba esik; egyenes összeköttetésben áll Londonnal, Páris-sal; erre járnak az angol, francia, holland, német, orosz hajók Amerikába, Indiába, és így igen könnyen válhatik Felső-Európa külkereskedésének központjává, annál inkább, mert kettős vasutvonalának egyike francia-, másika a németországi vasutból fogna egybefüggni. E kikötőnek Thomé ur előlegesen is *Etoile de Varne* (Varnei csillag) nevet ad.

Az alagutat gáz fogná világítani, természetesen szünet nélkül, mely a két bejárásnál felállítandó gázzgyárból kerülne.

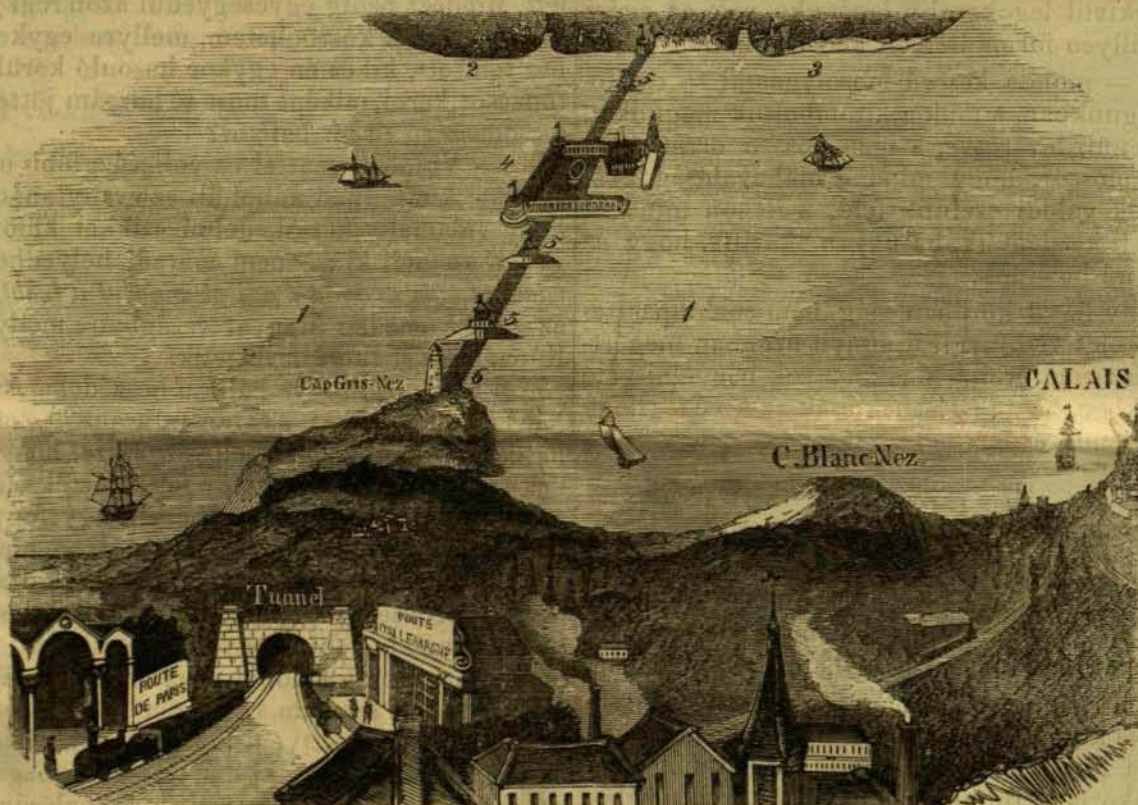
A francia kormány, mint láttuk, figyelmére méltatá a tervet; értelmes férfiakból bizottmány alakult, hogy azt megvizsgálják, s ha alkalmasnak találják, a kormány pártolását megnyerjék részére, valamint kivitelére hitelt eszközöljenek.

Szegszárd.

Ne ítéljen senki e városról kicsinylőleg, midőn annak szerény külsejét tekinti. Vannak ennél pompásabb, nagyobb, szebb városok, de Szegszárd elég nevezetességgel bir arra nézve, hogy bármelyikkel mérközzék.

E város földének porába vegyülve nyugszanak I. Béla királyunk halmvai, az erős karu hős Béláé, ki bátyja, I. Endre király trónjának támasza volt és azt meg is védelmezte Henrik német császár hódító seregei ellen két nagy hadjáratban, először 1050-ben, mikor is a császári sereget Vértes hegynél teljesen tönkre verte, másodsor 1052-ben, midőn a benyomuló hadat éhség, fortély és kardja által dicstelenül visszavonulni kényszeríté s később mint király rövid két évi uralkodása alatt, azon kor szerinti legüdvösebb újításokkal áldá meg hazánkat s elnyomta a pogányságnak legutolszor harczban kitört lázadását, mi által keresztényen polgárisodásunknak második szilárd alapja lön megvetve. Ezen Béla, kire áldással emlékezhetik minden magyar, 1063-ban Szegszárdon temettetett el, az általa épített kolostorban. Nevezetes újabban e város arról is, hogy itt született 1812-ben *Garay János*, hazánk elhunyt koszosorus költője, kinek szülői 1856-ban ülték meg boldog házasesetük arany-

*) Egy hectar valamivel több, mint 1 1/10 hold.

Tengeralatti alagut Francia- és Angolország között.

1. A csatorna. — 2. Folkstone. — 3. Dover. — 4. Etoile de Varne kikötő és vasutállomás. — 5. Kis szigetek. — 6. Világító torony.

menyegzőjét, mely alkalommal az „István Bácsi naptár“ szerkesztője és kiadója, — mint tudva van, számos tisztelők nevében a költő édes anyját egy ezüstbőlöntött remek műü babékoszoruval tisztelék meg. — De továbbá ki ne ismerné Szegszárdot és vidékét híres vörös boráról, mellynek neve bejárta már a külföldet s bejárndja nemsokára az egész világot, kivált ha az itteni új borkereskedő-társulat, mely e nemben egyike hazánkban a legtevékenyebbeknek, olly dicséretes eredménnyel működik továbbra is, mint millyet megalakulásának rövid ideje óta már is felmutathat? E társulat egyik fő nevezetessége jelenleg Szegszárd városának. Ennek kimutatásából tudjuk többi között, hogy a szegszárdi hegyek termése 1857-ben 60,000 akóra rug. Maga e város 2835 négyszeg hold szőlővel bir, 100 ölével számítva.

Különben Szegszárd Tolnamegye fővárosa, megyei törvényszékkal s több képző és jótékony intézettel. Lakosai számát többre teszik 10,000-nél. — Épületei közt legemlítésremélőbb a rom. kath. templom és megyeház. A kath. templom nagysága és belsejének gazdag festése által vonja főkép magára a figyelmet. A hegyen épült ékes megyeház, hajdan váralakban fallal kerített zárda és apátlakás volt. Az alatta levő nagy és tekervényes pincze is említést érdemel. Van itt továbbá reform. anyaegyház, jól rendezett kórház, gyógyszer-tár, iskolák, csinos uri és magán lakok, postahivatal stb. Selyemgombolyi-

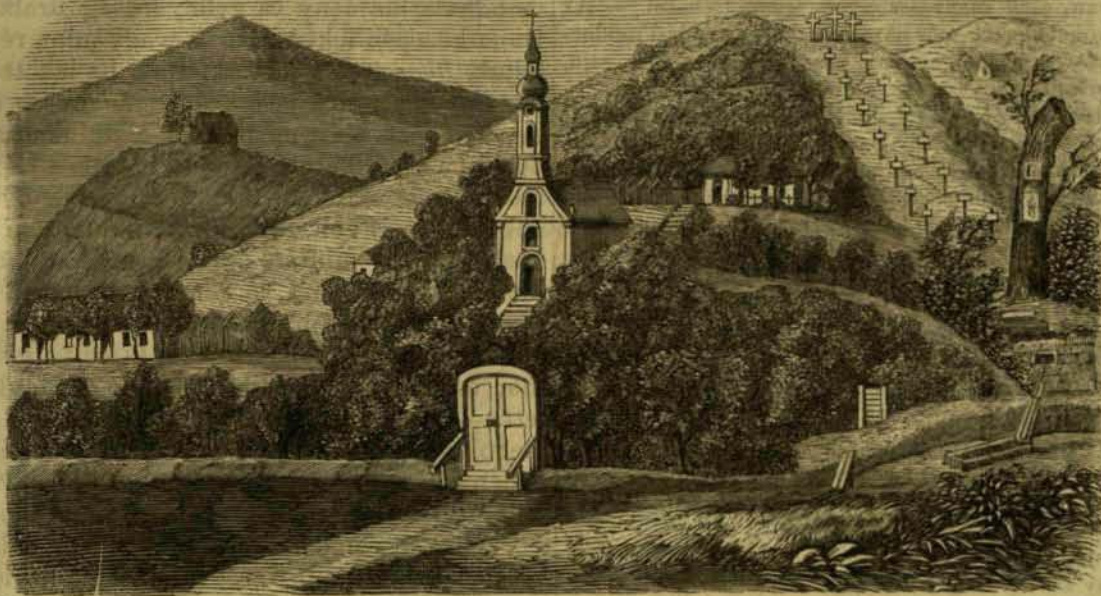
Lakossága nagyrészt magyar. A város a boráról hírneves szegszárdi hegy tövében fekszik; a magyarországi beláthatlan, úgy nevezett *nagy sík* mindjárt a város alatt kezdődik. A Sárviz egy negyed-, a Duna pedig félórányi távolságban folydogál.

A szegszárdi kolostort s apátságot I Béla király alapította 1063-ik évben a szent Benedek szerzetesek számára. — Nevezett királyunk, mint tönebb említők, itt lón eltemetve. 1774-ben Mária Terézia az apátságához tartozó jószágokat s így Szegszárdot is a magyar királyi egyetemnek ajándékozta és most is a tudományi alaphoz tartozik.

Nevezetes Szegszárdon az ugynevezett *remete-kápolna*, mellynek helyén azelőtt egy agg harcos remeteskedett. A kápolnát 1757-ben közadakozás útján építették és jelenleg a kisasszony napi ünnep alkalmával nagy számban jár oda bucsut a környék ájtatos lakossága.

Sárrét.

E vidék, mellyről röviden írni akarok, Észak - Biharmegyében fekszik, s ez a nád, gyékény, és káka hazája, melly egyébiránt hasznos kereskedési ág e nyájas olvasóm, hogy a nádon, és gyékényen kívül semmink nincsen, sőt ellenkezőleg; a Sárrétnek szép kiterjedésü, posványosság nélküli termékeny határai is vannak, mellyek mindentéle gabonaneműt bőven teremnek, s ha megesik, hogy valamely

Szegszárdi remete-kápolna.

Szegszárd.

tója 1848 előtt szép eredménnyel működött. Igen szép gyarapodásnak indult itt egykor a selyemtenyésztés; az uradalom szedres kertében még most is 48,000 db fa van s ezen kívül a selyemtenyésztő társulatnak 24,000 darab ültetvénye. E társulat, melly itt helyben saját épületében tartott gombolyítót, 1852-ben feloszolván, megszüntette vállalatát.

hely vízzel borítottatik is el egyik évben, már a másikon ott dús gabonavetések diszlenek. — Szőlőskertjei jó asztali borokat adnak; erdeje nincs. — Falvai csinosak, rendezettek; — utcáin akácfasorok vannak ültetve, mellyek tűzveszélyben nagy ótalmat nyújtanak. Lakosai nagyobb részint tősgyökeres nemea emberek, nyelvökre nézve tisztán magyarok; (oláh, és zsidó kevés

számu) vallásuk r. katolika, reformáta, mindegyik vallásfelekezethek vannak szép templomai, tornyai, iskolái; a gazdálkodás, mint a lakosság fő élelem forrása szép sikerrel üzetik, úgy hogy a szorgalmas lakosok saját szükségük fedezésén felül évenként nagy mennyiségű természetményt adnak el. Sajátságos magaviselete e népnek komoly; szelid, jámbor természetű, barátságos, nyílt szívű; felsőbbjei iránt tisztelettel viseltetik; könnyen meg nem haragszik, de ha nemzetiségét, ősi szokásait gunyolni merik, vagy becsületében megsértik, rettenetes szokott lenni haragja. — Ruházata csinos, magyaros; a férfiak fekete posztó dolmányt, mellényt és nadrágot viselnek, hason színű zsinórral sűrűn kihányva, pörge kalapot daru tollal; vagy pedig szép fehérre mosott lobogós ing, — gatyá öltözetük, kivált nyáron át; — felöltönyök czifra fehér szűr, vagy báránnyűtös fekete guba. — A nőknél nem igen láthatni divatot, egyszerű, de csinos kárton ruhát, s az úgy nevezett tarajos főkötőt viselik, — vannak azonban községek, hol a fényűzés nagyban megy; — a leányok befőtt hajzata pedig czifra szalagbokorba végződik; a pártá számúze van, csak menyasszonyok fején láthatni. — Az itjék korán nősülnek; ha 18 évököt elérték, már házassodnak; — beszélési modorban némi tájkiejtést vehetni észre, *i-t* hangoztatva beszélnek, p. o. ides, szip, sat. Az intelligenciát általában tudományzeretet s műveltség jellemzi; a néphez leereszkedő, nyájias; aristokratái göggel nem találkozhatni; — vannak a Sárretnék régiségei is. Sáp határában egy vár helye látszik, mellynek falait az idők viharai elpusztíták, köveit a lakosok elhordák, építésre felhasználják, — e helység levéltárában régi adománylevelek, török irások, s több régiségek találtattak, mellyek jelenleg a D. . . . főiskola muzeumában vannak. A várromról érdekes adataim vannak, mellyekről máskor. — P. Zs.

Csallóközi uti-kepek.

I.

Felső-Csallóköz északi része.

Utunk célja. A verekyei hid. Az aranykert. Csallóközi hagyományok és regék. Pruk régi egyháza; a király komája. Eberhard, régi vára; templomosok. Szentgyörgyi grófok. Felső iskolája. Csütörtök, régi temploma; római régisége: Fanum Jovis. Sz. Örsébet; punkódi-királyjátékok. Gomba, kastélya, képtára, régiségyűjteményei. Szelepcsényi juhászata, gyárai. Csákány, Zircziek laka, egyháza freskói. Reguly. Nagy-magyar, Zsigmond király nyaralópalotái. Bél-Vatta, Olgya. Szerháza és Illyésháza. Eszterházyak és Illyésházyak. Az utolsó Illyésházy emléke. Lég. Várady író. Sz. Mihály gót egyháza. Abony, Csiba család. Karcasai bucsu; népviselet; csallóközi helységek; kenyérsütő kemencék. Somogyiak várkastélya. Szerdahely. Kondék, Pókatelke. Kürt gót egyháza. Vásárut irodalmi kincsei. Nyárasd.

A mult késő nyár egyik délutánján kirándultunk barátommal Pozsonyból Csallóköznek tudományos tekintetbeni beutazására.

Igen, de hát milly tudományt lehet még Csallóközben is keresni? kérdék gúnyosan ismerőseink.

Feleletül adtuk: hogy egyikünk Csallóköz tájszólását, helyneveit, szokásait, regéit szándékoznék följegyezni; míg a másik régiségeit, építészeti és műemlékeit, meg levéltárait fogja majd vizsgálni.

A válasz az volt, mi illy esetben száz közül legalább kilencvenkilencz vidékről hangzik felénk: hogy ott már mi sem található; mindent elpusztított a töröktatár, a többit meg már régen elfeledték stb., efféle még hasonló szóbeszéd, minővel a tétlenség és tudatlanság takaródnak szokott.

Talál az a ki tud hozzá, mindenütt! — válaszoltatá velünk végre is, nem ugyan az önhittség, de a munkaképesség érzete. Tudományos vizsgálataink eredménye egyébiránt a szakférfiakat illetvén, nekik máshol számolunk majd rólok; s itt csupán — mint hiszszük, általánosb érdekű uti vázlatot szándékunk adni.

Mire az utas Pozsonyt elhagyja, fásoros útja Verekyénél kanyarodik Csallóközbe. Derék nagy fekete fahid vezet az ugynevezett Kis-Dunán át, melly az Öreg-Dunával képezi a szigetet. Sötét színe mint egy gyászalkotmány önként figyelmezteti az utast azon számos csatákra, mellyeket itt Pozsony s ezzel a hon birtokáért kül- és belhadak egymással küzdöttek. A hány hadsereg rajta visszavonult, annyiszor elégett — legutolszor 1848 — s annyiszor újra épült. Árán akár lánchíd emelkedhetnék már a faalkotmány helyett, melly ezenkívül az árvíznek is gyakran megfizeti adóját. A hidon túl mindjárt a merre csak a szem lát: zöldellő ligetek, gyümölcsöskertek terülnek el. A kis falucska elszórt fehér házikói festőileg tűnnek elő a zöld lombok közül. — Az akácfasoros ut mindkét oldalán látható facsoportozatok, bokrok és berkek a táj ezen kertszerű jellemét egy darabig még föntartják, és méltó bevezetésül szolgálnak az Aranykertbe.

Ki is ne ismerné Csallóköz régi hagyományos Aranykert nevét! — mellyet a rege és történet egyiránt sajátságos visszaemlékezéseivel kísér. — Mint hazánk s a Duna legnagyobb szigete, valóban már mintegy magában elzárt külön világot és kertet képez. Népe nemzetünk egyik saját eredetiségű és sarja; és beékelve kü-

lönféle nyelvű népek közé, a magyarságnak nyugot felé legvégső örse. Az őshagyomány a téreken már az *Avarok Ringjeiről*, a *Várkunokról* és *Tatárulésekről* emlékezik. A történelem itt a *Besenyők* és *Kunok* első telepeit keresi. Míg a néphagyomány és történet is együtt szól a gyakran itt mulatott *Zsigmond király* fényes nyaralóiról és *Mátyás* híres vadaskertjeiről. Okmányaink azonföül hazánk legszámosb és legrégebb nemesi családai szülőhelyeül ismerik; honnét a *Héderváriak*, *Kontok*, *Pálffyok*, *Dóczyak*, *Illyésházyak*, *Eszterházyak*, *Amadéok*, mintegy fészkükből sas szárnyakkal röpültek föl a fény és hatalom polczára.

De a rege még bájosabb fényben tünteti fel. Szerinte itt volt azon *Aranykert*, mellyben a Tündérek honoltak, hol örök tavasz virit s arany gyümölcs terem. Fölemelkedve vízi palotáikból, hol mondhatatlan fény és gyönyörűség uralkodott, többnyire a Kis-Duna közepén fekvő *Jóka* — vagyis régenten folyvást írva találjuk, *Ilkaszigetén* tartózkodtak. Itt lakott királynéjok a szép *Tündér Ilona*; s innét jártak át *Macskaréven* a *Mogyorósi* rétekre, hol egy agg fűzfa alatt megteríték asztalukat. A kinek kedve tartá, mindenki hozzá állhatott és jóllakhatott; s ha távoztak, hajukból nyomukba még aranypor is hullott; ki mennyit birt, annyit szedhetett abból. Nem is volt akkor sem koldus, sem szegény az egész Csallóközben. Csak miután egy gazember a tündérek asztalánál jóllakozva, háladatlanul rácsunyított, tüntek el a tündérek, és soha senki sem látta többé őket. A macskarévi révész kompjában utánok aranypatkót talált, s azzal ki volt fizetve. A vidéken azóta nyomor és inség uralkodik. A sziget Aranykert helyett Csallóközé lett. — Ezen rege, mellyet sok másokkal együtt a kinek tetszik megolvashat a „Magyar Mythológiában“, és Karcasai csallóközi közleményeiben az „Uj Magyar Muzeumban“, egyszersmind igen jól jellemzi Csallóköznek egykori és mai állapotát!

Mire ugyanis az utas mélyebben halad, a vidék mindinkább vesztü kertszerű kinézését: homokos, kavicsos, száraz téreket mutatva. A Duna számos erei és ágai — mellyek a vidék átkaul, de egyszersmind áldásául is szolgáltak, áradásaikkal tönkre téve olykor a földmives reményét, de mindannyiszor vizeikkel fölűdítve és iszappal termékenyítve a máskép sovány száraz földet — a mint most évről évre észrevehetőleg elapadnak és kiszáradnak; úgy a vidék is üdítő nedve vesztével kietlen sivataggá változik. A gyümölcsös és vadaskertek, mellyeknek valaha annyira hírében volt a vidék, nagyobbára már is elpusztultak; és az egykor olly jövedelmes aranypormosás a Duna fővenyéből — mit a rege olly jellemzőn a tündérek nyomában találtat — ma bizonytalanul és szűken fizeti a ráfordított fáradságot.

Ezen általános vonások természetesen nem mindenütt egyaránt alkalmazhatók; ámbár a Felső-Csallóközre nagyobbára ráillenek.

Az első helység, mellyet Csallóköz északi részén lefelé indulva meglehetősen jól művelt ültetvények közt értünk, *Pruk* volt. Régi német gyarmat, ócska gót egyházzal. Lakói, mint értesültünk, régi kiváltságlevelek birtokában vannak; de természetesen féltékenyen őriztetvén a falu ladjában, miután a nép bizalmába könnyebben férhető lelkes urat sem találtuk honn, nem tehetjük szerét, hogy azokat megtekinthették volna. Kiváltságos dicsőségük tehát az éji homályban maradhat mindaddig, míg vele a történet világára kijönnek. Csakis egy illy okmánytárunkban már kiadott okirat ad a helynek némi nevezetességet. Ebből értesülünk: hogy I. Károly király 1335-ben a helységet kedves komájának, *Jakab pozsonyi* bírónak adományozá; ki a királynő egyik udvari hölgyét vevén nőül, a királyi komaság kegyében részesült. Tetőtől talpig megrepedezett ócska kis temploma is úgy látszik, mintha még ugyanazon templom volna, mellyről az említett okirat mint köegyházzal különösen megemlékezik, — akkor t. i. faluhelyt hazánkban többnyire még fatemplomok lehettek —. Kinézése szerint itélve csakugyan azon gondolatra jöhetne az ember, hogy azóta sem érintette kegyeletes ujtó kéz; és talán épen a kevés gondnak köszöni részben megtartott régi alakját; tudván, hogy a helytelen ujtás többet pusztított el nálunk is, mint az idő vasfoga. Ámbár másképp késő-gót idoma, melly építészeti idom nálunk csak a XV. században kezdett leginkább divni, későbbi keletkezétre utalhat. *) A szentély oldalfalán

*) A gyakran előkerülő építészeti jellemzések végett, itt csupán általánosításként megjegyeztük: hogy az egyházi építészet általában három fő, egymásra következő építészeti idom és korzak szerint osztályoztatik. Ezek: 1. Román, 2. Gót, 3. ugynevezett Renaissance stílus vagy idom. Mind a három ismét külön három időszakot számít: a kezdet, kifejlődés és hanyatlás korszakát. Az építészet történetében megválasztatnak még az úgy

látni még a régi szentségházat is *), a gót izlés legszebb diszitményeivel pazon ékítve; ámbár a més és vakolaton keresztül már alig hogy kivehetők. Látható itt még két eredeti ugynevezett oltárcsarnok is, t. i. az oltárnak külön oszlopszaton álló bolthajlék által való mintegy elkülönítése a többi templomtól; mi már hazánk gót domjaiban is a ritkaságok közé tartozik.

Pruktól az utfelén látni b *Jessenák* család *Majorházi* szép kastélyát angol kertjével. Főlebb *Eberhard* tünik elő. Az utóbbi egykor vizsánczokkal körített erőd, s még ez előtt a templomosok vár-dája lett volna. Azóta több urat cserélt. Egy ideig a *Szentgyörgyi* és *Bazini* grófokat uralta, kiknek egyikétől vette úgy látszik nevét is. Ezen idegen származású dynasták hozták be a XIII. században itteni terjedt birtokaikba azon német gyarmatokat, kiknek ivadékaik még jelenleg is Felső-Csallóköz néhány, mintegy hat falujában megfogyva laknak. — Később *Eberhard Szelepcsényi* primás és helytartó birtokában államfogházzá lön. A mai csinos várkapolna is az ő műve, mint kőbe vésett czimere és a felirat jelenti. Jelenleg a szép angolkerttel körített kastély gróf *Apponyiak* birtoka, s az utolsó magyar korlátnok anyjának közönségesen lakhelye. A falucska közepén látható földhányások volnának a Templomosok vár-dájának egyetlen maradványai.

(Folytatás következik.)

Vizkereszt.

Uj polgári évben mindenkor ez az ünnep levén a legelső, mellyel találkozunk, és a mellyről hat farsangi vasárnap czimeztetik; érdekes közleményképen elmondjuk ennek sajátságos jelentőségét reánk, e hon gyermekeire nézve; — hogy hadd tudjunk erről valamit mindnyájan, ne pedig csak a tudósok kis zárt osztálya.

Olvasni szerető magyar embert, ki a betükbe öntött eszmék fölött maga is szokott kissé gondolkozni, semmi sem zavarhat meg úgy, mint a naptárban előforduló hónapok latin elnevezései, és ugyan a hónapoknak s ünnepeknek magyar nyelvünkön divatozó czimeik. Mert itt szószármaztatás és a szókból kijövő értemény s valóság többnyire egészen más, sőt némelly szóknál szinte még ellenkező is. Így az ősrégi római (vagy is latin) nyelvű hónapnevek: „*September, October, November, December*“ az az hetedik, nyolczadik, kilenczedik, tizedik hónap, — mindenkor két hónappal többre értendők. Azonban ez a hiba köz minden nyelvű keresztény naptárakkal, miután a hónapok régi latin czimeit divatoznak maig minden keresztény nemzetnél. Hanem magyarul a *Kis-asszony* és *Mind-szent* című hónapok is mindenkor egygyel korábbra értendők, mint a melly hónapban ezek az ünnepek esnek. Aztán: ha valamely német, magyarul nem tudó francia vagy angol, — előre bocsátott értelmezés nélkül, — naptárainkat vizsgálván, olvasná, vajjon értené-e . . . *Karácson* (Graczián püspök névnapja) alatt *Krisztus* születése napját, — *Gyertyasszentelő* (Kerzenweihe) alatt b. sz. Máriának tisztulása ünnepét, — *Gyümölcs-oltó* (Obstimpfungsfest) alatt *Krisztus* fogantatását, — a hushagyó keddek megfelelő *Husvét* alatt (Fleisch-Annahme) az ur feltámadását, — *Aldozó csütörtök* (Opfer-Donnerstag) alatt *Urunk* mennybemenetelét, — *Kisasszony* (Fräulein) alatt b. sz. Mária születését, — *Nagy bold. asszony* (Gebenedeite Grossfrau) alatt, b. sz. Máriának mennybe szállása ünnepét?

És pedig ezek sorába tartozik a *Vizkereszt* is (Wasserkreuz, Was-sertaufe), melly alatt nem a *Krisztusnak* szent vízzel megkeresztelése értendő, ugymint a ki még csak most született, gyermek korát élte; hanem a megszületett *Messias* csillagának megjelenése, vagy annak születése. Tudniillik régenten jan. 6-dik napja ünne-peltetett a *Krisztus* születésének emlékezetére, — melly eseményről, hogy az mellyik hónapban és évszakban történhetett, a szentírás nem mond bizonyosat semmit. A *Krisztusnak* megjelenését testben, jeleli ez ünnepeknek ősrégi latin-görög czime is: „*Festum Epiph-anias*“ (Erscheinungs-Fest). Idő jártával (370 Kr. u.) az Ur születési ünnepe december 25-dikére tétetvén által, a jan. 6. ünnep a napkeleti bölcsek tisztelkedésének emlékére rendeltetett, a minthogy a római kath. és evang. egyházakban ez ünnepen épen az az evangeliom is szokott olvastatni. De hát honnét jön a *Vizkereszt* cím?

Talán onnét, hogy ez ünnepen szentel a római kath. egyház vizet kereszt-vetések között, házi és templomi szükségletekre; a görög egyház pedig e napon minden vizeket, kutakat, folyamokat, tengereket, megszentel ünnepeles szertartások mellett.

Ezekon kívül még másnemű felvilágosítást nyújt ide az a körülmény, hogy ez ünnepen a görög egyházban maiglan az az evangeliom olvastatik, melly *Krisztusnak* szent vízöntéssel lett felavat-tatását adja elő *Keresztelő János* által. Mellyből aztán, több ada-tokkal együtt, a történetíró tudósok azt akarják következtetni, hogy az ez országba bevándorlott magyarok, legelső térítettésüket a keresztényen hitre nem a róm. katolika, hanem a görög egyházban nyerték volna, Konstantinápolyból ide küldött pópák által. Lega-lább Erdélyben világosan ide mutatnak több helyeken felfödözött régiségi maradványok, pl. Rétyen (Szepsi-Székben) hol őseleikben a mai reform. lakosok valaha bizonyosan görög óhitűek voltak.

Én nem vagyok hivatalból történetíró, és nekem mindegy, tűz-imádó pogány ősapáink mikké lettek előbb, mikké utóbb; csakhogy keresztényekké lettek, hála Isten! De nézetem szerint, a *Vizkereszt* ünnep ez okból csakugyan sajátságos nevezetességgel bír, minden más ünnepek fölött. Egyébiránt

Jó, hogy az ünnepek elnevezése, kezdete és elrendezése nem szentírás, és nem is lényeges alkatrésze a vallásnak. Azok idő sze-rint keletkeztek egymás után, idő szerint szaporodtak vagy keve-sedtek: úgy idő szerint fognak is majd egy bölcs kormány által, — minden vallás-felekezetre kihatólag tisztább értelemben czimez-tetni és rendeztetni . . . annak idejekor. *Edvi Illés Pál.*

Tudományos gyűjtemények ügyében.

Minden nép csak úgy biztosíthatja jobb jövőjét, ha az anyagi ipar mellé kapcsolja egyszersmind a tudományos haladást is. Min-dennek a tudomány ad alapot, rendszert, érdekességet, állandósá-got; az rakja le a jövőendő felemelkedésnek talpköveit, rendezi a napi események hozományait, mint meg annyi virágokat a leendő termésre, fontosságot önt a kicsinységekbe is, midőn összeszedi azokat, egyesíti az összetartozókat, elkülöníti a különbözőket, és rendszert hozván be mindenbe, elősegíti a haladást a könnyű át-tekintés által, kitüntetvén egyszersmind a nagyszerű hasznokat, mellyeket az összesített kicsinységek mutatnak. Ilyen szempont-ból kell tekinteni minden tudományos haladást. A léleknek gazdál-kodása ez a földiekben.

Tudomány segédeszközei a gyűjtemények. Ilyenek lehetnek: könyvtárak, növények, állatok, kőületek, művészetek s. a. t. gyűj-teményei. Ezek a nemzet tudományos életének erei. A hol ezek léteznek, ott laknak a Muzsák; különben csak tartózkodók.

Igen örvendetes jelenség tehát, midőn a magyar nemzet is e tekintetben ébred, lelkesül. Születés ez, mellyre egy nagyszerű keresztelés, a dicsőség keresztisége fog következni. Sok történet már e részben; miben a Vasárnapi Ujság igen olvasott lapjai jeles té-nyezők. Azért e jelen vélemény által is, talán csak igen kevésben is a tudományos gyűjtemények ügyét előmozdítani sikerül.

A tudományos gyűjtemények ügye a nemzeté. Ennek kell tehát azok iránt legnagyobb érdeklődéssel, gondossággal viseltetni. Ezt nagy-ban eszközölni, egyesek tehetségét többnyire túlhaladja. Hanem a nemzetnek minden osztálya, társasága, intézete, tagja, járulhat ahhoz tehetsége szerint. *A kinek több adatott, attul több váratik.* Így vélném tehát ez ügyet előmozdítani:

I. Minden községben van iskola, melly nem állhat fenn, vagy legalább haszonnal nem működhetik, ha benne a tudomány szel-leme, hacsak kicsinyben is, nem nyilatkozik. Tehát a Muzsák gyenge növendékei is hivatvák erre. A tanító lelke legyen a vezér. Kedvel-tesse meg azokkal a tudományt, és ők szeretni fogják a könyveket, s fognak tenni hacsak igen kicsinyt is, csak igen keveset is, hogy legyen az iskolának könyvgyűjteménye. — Továbbá vigye ki őket többször a természetbe s tanítsa meg arra, hogy annak minden elhányt vetett apróságában van érdek, van figyelemre méltó; szedessen velük össze több tárgyakat: mellyek iránt ő érdeklődéssel viseltetik, a gyermekek azokat maguknak megjegyzik, s figyelem-mel és szeretettel fogják kisérni. Utóbb tegye kötelesegükké, hogy a határból, mellyben járnak, hozzon kiki többször valami természeti nevezetességet; és ha valami még eddig nem látottat találnak, legyen az akár csak egy cserép is, hozzák azt neki el. Így szokik a nép tisztelni a régiségeket, és nem pusztítani tudatlan kezekkel;

nevezett: átmeneti (transsensal styl, t. i. a románból a gótra) és bizanci styl, meg egyéb kisebb árnyalatok; mellyeknek azonban hazánkban nincs nyoma. A bizanci névvel is ed-dig írónk csupán tudatlanságból illették román vagy átmeneti idomu emlékeinket.

*) A szentségház, nem mint a mai szentségtartó szekrény az oltáron, hanem a szentély bal oldalán, mint fülke vagy toronyszerű épület volt alkalmazva a gót egy-házakban.

mi már többször megtörtént a tudomány nagy kárával. A tanító azután a hozottakat rendezze, vagy hozzá értőkkel rendeztesse, és a gyermekeknek mutassa, hogy örüljenek, vagy küldje felsőbb intézetek gyűjteményeibe. Ki sem számíthatók az illy csekély kezdetnek utóbbi következései.

2. A községnek vannak előjárói, kiknek érdekükben áll, nemcsak teendőiket érteni és jól végezni, hanem az is, hogy ők, mint polgárilag megkülönböztettek és kitüntettek, a miveltségben is mások felett álljanak. Ha a jegyző, mint a ki közöttük legértelmesebb, vagy más kormányférfi, őket ezen állásukra emlékeztetni fogja, bizonynyal, ha könyvek vételére szólíttatnak fel, nem felelendik, mint más viszonyok között már történt, azt: *kincsetnek mások, ha könyvet vessek.* Csak egyszer annyira vihessék a jegyző urak vagy kormányférfiak, hogy az előjárók és a nép az értelmi megkülönböztetést észrevegyék és szeressék, azonnal lesz községi könyvtár. Ne állítsa senki, hogy a lelkész, mivel ő a miveltség vivője, a községben legtöbbet tehet e tekintetben; hanem fontolja meg, mi a mondott szó és példa tekintélyes parancsolók körében, és mi az egyháziak elvonult szerény állásában? — A mi továbbá a többi összegyűjtendőket illeti, millyenek: régiségek, ritkaságok, természeti nevezetességek stb. mik kisebb nagyobb mennyiségben minden község határán találhatók, azokat a nép előtt figyelemre méltókká és fontosokká leginkább a parancsolók tehetik, vagy azok, kiknek azokért szívük is van, és . . . pénzük is. A kormányférfiak valaha össze tudták szedetni a verébfeket; miért ne volna most hatalmukban, a nemzet nagy gyűjteményébe hordatni azon természeti nevezetességeket, mellyek figyelem nélkül imitt-amott hevernek. Csak ezek akarják, mindjárt van minden helységben természetismeit stb. gyűjtemény, innen a nemzet nagyobb gyűjteményeibe időnként befolyandó.

3. A megyei kormányzatoknak is szükségük van könyvtárra, mellyből a kormányzók és hivatalnokok nemcsak a körükhöz tar, tozókról bővebben értesülhetnek, hanem sokszor olly helyekenhol társalgási élvezetek nélkül lenni kénytelenek, csak az olvasmányokban lehetnek nemesebb fogalkozást. A száraz teendők mindennapiságában szinte jól esik a lelket illyesekkel felvidítani. Találunk is a külföldön minden hivatalok mellett könyvtárakat, például urodalmakban, gőzhajói, vaspályai stb. tiszti szobákban, közköltéségeken felállítottakat. Nem kerülhet sokba a megyei hivataloknál illy könyvtárakat alapítani. Több áldozatot hoz a nép némelly hivatalnokok szeszélyeinek, mint a mibe illy könyvtár jönne.

A megyének természeti, régiségi, népismeit stb. nevezetességeit is áttétekintésben, gyűjteményben birni, azon hivatalnak, melly azt kormányozza, nem lehet nem fontos, nem diszes, nem szükséges. Illyeseknek ismerete nemcsak a hivatalos eljárásokra lehet befolyással, hanem egyszersmind a kormányzatra a legszebb fényt deríti. Tiszteli a nép és különösen az értelmesebb osztály azon hivatalt melly vele tulajdon faluját ismerteti meg és neki nemcsak parancsol, hanem hirt nevet is szerez vidékének. És midőn külföldiek jönnek, a megye főhelyét keresik meg, az ottan látottakról levontan itélik meg a megyét. Milly jól esik nekik, ottan nyerni felvilágosítást az egész tájról; venni utasításokat, ha a vidéket bejárni akarják mit, hol láthatnak? mit hol keressenek? mi főnevezetessége a vidéknek? szóval; a megyének geognostikai, geologiai, ethnographiai, mineralogiai, botanikai stb. kulcsát kezükbe kapják. A megyei kormányznak ez olly diszt ad, mi előtt hódolattal hajol meg mindenki. A megyéknél illy gyűjtemények tartalmai mindjárt özönnel jönnek mihelyt erre a községi előjárók, különösen a jegyző urak utasítva és olly helyzetbe állítottak, hogy a szükséges vizsgálódásokat és kutatásokat kényelemmel, sőt haszonnal tehetik.

4. A kormánykerületekről nem szükség különösen szólanom. Miket a megyéknél szükségeltetettől előadtam, azok a kerületekre még nagyobb diszszel, nagyobb joggal alkalmazandók. Csak azt jegyzem meg, hogy a könyvtárt kivéve, a többi ide illő gyűjteményeknek alapul szolgálhatnak a megyéknél rendezett gyűjteményeknek időnkinti beszolgáltatásai; hanem tovább terjeszkedhetik a kerület, nagyobb pénzalappal rendelkezhetvén.

5. Lelkeszi hivatalt nem is képzelhetek könyvtár nélkül: csak az a baj, hogy azok többnyire a lelkészek tulajdonai levén, a lelkészek változásával változnak, és sokszor semmivé lesznek. Jó volna, ha e könyvtárak a gyülekezetek tulajdonivá válnának, és tartatnának pontos felügyelet alatt. — A többire nézve követeli min-

den ember, hogy a lelkészek a tudományoknak kedvelői levén, lakásuknak nevezetességeit ismerjék, és tudjanak minden ottan mutatkozó tárgyat tudományos szempontból felfogni. Ebben különösen kell követniök Jézus mondását: *világoskodjék a ti világosságotok;* azért kedvtöltéseik, szórakozásaik, sétáik legyenek összekötve a természet kutatásaival, mineralogizálással, botanizálással stb. Igy gyűjtsenek maguknak olly tárgyakat, mellyek nekik ugyan kevésbe kerülnek, de nagyobb gyűjteményekbe beküldve és rendezve drága kincsekké válnak.

6. Archidiaconatusoknak és esperességeknek sem kellene könyvtár és más tudomány-gyűjtemények nélkül lenni: mert ezeknek tisztviselői tudományos intézeteknek, nevelőknek, tanult férfiaknak kormányzói levén, szükséges, hogy legyenek *primi inter pares.* Mutassák ki ezt a nemzet magas czéljainak előmozdításában példával előmenvén, és ezzel inkább, mint parancscsal kötelezvé az alattuk lévő egyházi hivatalnokokat a tudományos haladásra. Igyekezzenek egyházmegyei könyvtárakat, archivumokat, régiségi, természettári stb. gyűjteményeket, mint megyéjük tulajdonit, közköltéségen rendezni, A magas kormány figyelmét sem kerülte ki ez ügy. Ugyanis az erdélyi szászoknak adott egyházi kormányrendszerben, az egyházmegyei könyvtár felállítása a consistorium teendői közé soroztatik. Ugyan ez van a magyarországi protestánsoknak a magas kormány által Bécsben aug. 21. 1856. az 1137. C. U. M. szám alatt kiadott egyházi kormányrendszer 137-dik paragraphusának g, h, betüinél.

(Vége következik.)

Barkó gyűlés. *)

Biró: Mit csináljonk emberek, hogy me (meg) meerik (mérik) a határonkot, begyön a poroportzio, vagy hogy mondgyam is, a tagoseetas.

Hitesek: No ha begyön . . . ő (el) is mehetónk kódónyi (koldulni), botot vegyónk, tarisnyát varrassonk.

Törvénybiró: Má mé? (Már miért?)

Hitesek: O! az Isten ágya (áldja) me, hát nem hallotta mee (még), hogy ha me-meerik a határonkot, többee nincs szabad legelónk, se fajzásónk.

Biró: Egyet mondok een (én), kettő lesz belőle, poronáljuk (próbáljuk) me, a vármegyeeet, adgyónk be estancziát, ugy lehet, ő (el) mulyik a meérés.

Kisbiró: Nem ugy emberek, neezessék meg a reegi patyikulumot (protokollumot), ugy lehet, bele izeelék abba az eleink, hogy nem szabad a mi határonkot meernyi.

Biró: Nem ér a kied beszedgye (beszédje) semmit, hogy tették vóna azt porotyukulyumba?

Törvénybiró: No ne izeelyenek. Ott va törveenybe, hogy me meerik, hát veegé minden beszeegynek.

Mindnyáján: Főséges Isten! igaz vóna a, törveenybeeró uram?

Törvénybiró: Bion igaz, ugy ő-hidgyék, mint Isten membe va.

Hitesek: De hát csak ad a vármegye annyit, a kibő (miből) megeelónk?

Törvénybiró: Azt szükseegtelen keerdezni is; mer a törveeny ugy szó (szól), hogy a tagoseetas áttal senki sem veszi ő azt, a mi az övee, hanem csak a több nyomásba leevő föld, reet darabok, egy tagba gyönnek majd keezre a gazdának törvényes legelővő együtt.

Mindnyáján: Im hát ne busólyjonk emberek!

Törvénybiró: Bion ne . . . hanem bá (bár) a főséges Isten mentő hamarább ő-hozná a matyikust (mérnököt), hogy memutatná: mejjik tulajdonkeepen az ember öröksaját földje, reetye; hogy osztáng ne feelne attó, hogy idegen keezre trágyázza mindkettőt.

Biró: Jó, jó törveenybiró gazda! de a tagosetas ha me lesz, me fogyatkozónk a szülees (takarmány) dógábó (dolgából), mert a földes uraság ő-huzza tőlónk a szabad páskumot.

Törvénybiró: Bion kisseee fura történet lesz, — hanem tudgyák emberek, mit csináljonk; mesterseeges szüleest fogónk tenyeesztenyi: lóczernát, lóhereet, marha-reepát, kolompeert, hagy legyék marhánkot teelen nyáron mivő (miből) ő-tartanyi; me meg reetünkrő is a kárteekony mohot ő-tisztitjuk s Isten segedelmévő nyerünk szeenát is, sarnyót is. — Magónk pegyigitelen testónk törődöme (ügyekezete) után Isten segítségévő maj csak elélegetőnk é. — Mee egy tanácsom vóna emberek, ha me fogadnák.

Mindnyáján: Szeeevesen me hallgatjuk, csak szóljeek, mi a szeeve szándéka?

Törvénybiró: Jegyzónk a „Falusi Gazdá”-t (ujságot) nagyon dicseeri, ugy gondóttam hát, táng üdvösseeges vóna, azt hordatnónk; mert ránk feer, hogy okóljonk.

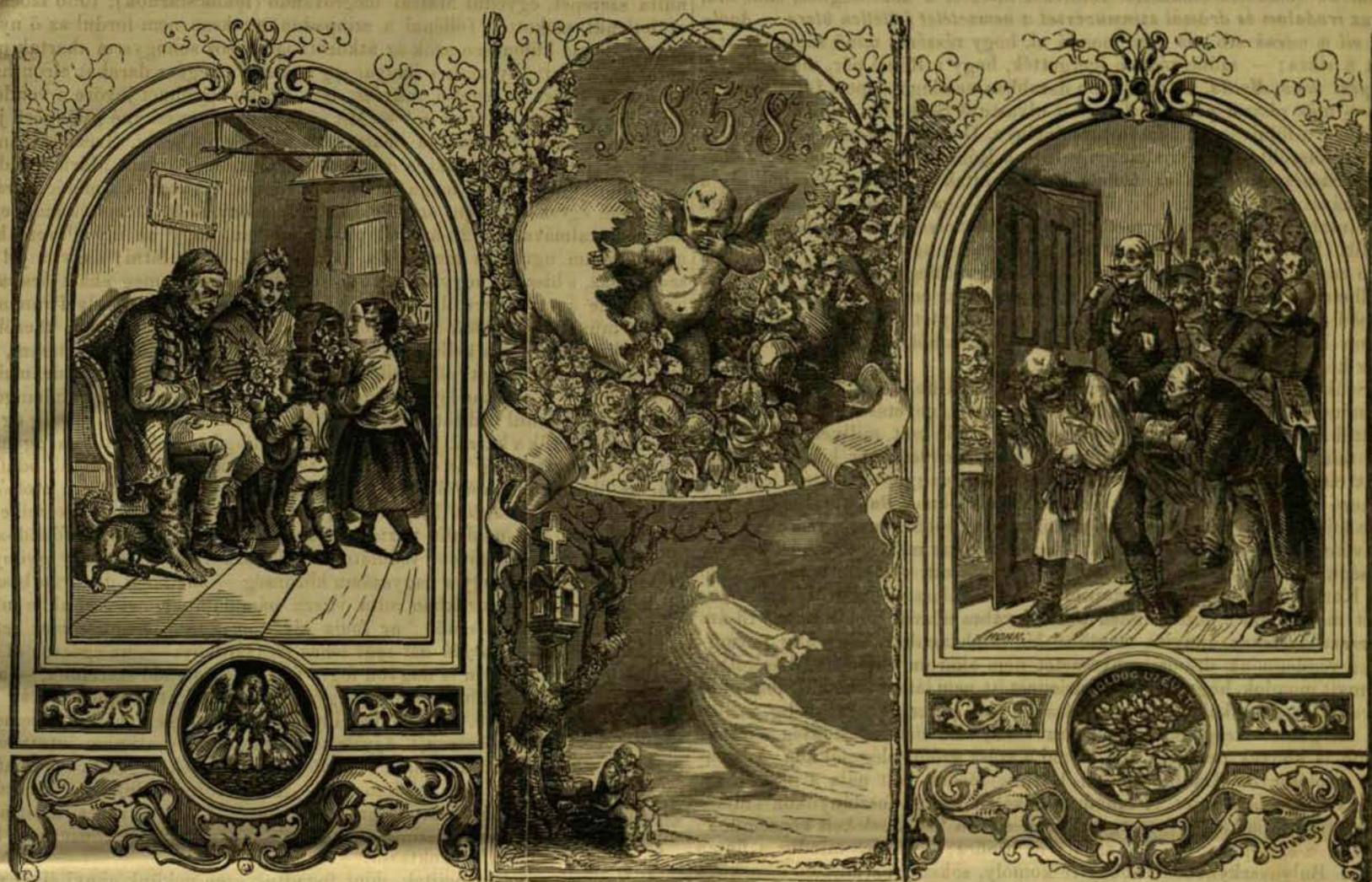
Mindnyáján: Ha jónak gondolja törveenybiró uram, hát prenumerálnonk; ősbő (elsőben) ha nem több, csak egy peeldányra is.

Biró: Csak hogy osztáng nem kell im összeteepnyi, hanem házró házra küdenyi, hagy óvassa minden ember.

Mindnyáján: Jó van beeró uram, ugy teszónk.

Mintai.

*) Tudvalévó, hogy a barkók a palócok egy ágát teszik s Gömörmegyében laknak.

BOLDOG ÚJÉVET.

1858. ÚJ-ÉV NAPJÁN.

Nem olyan rossz ez a világ, mint a millyennek szeretjük mondogatni.

Igaz, hogy jobb idő is járhatna ránk; de hátha még rosszabb járna? Igaz, hogy az elmúlt esztendő minket sem fűröszött tejbe, nem takargatott bársonyba, de legalább vérbe sem fűröszött, mezelen sem hagyott.

Nem volt ugyan jó vásár, de volt jó termés, s ha gabonánk, borunk ára leszállt, vigasztalhat bennünket az a gondolat, hogy vannak olyan országok, a hol százezerrel ehezik a népség, s megköszönné, ha legalább bora buzája volna.

Igaz, hogy sokszor porba esett a pecsényénk, kihullott kezünköl a reménylett falat, de vigasztalhatjuk magukat azzal, hogy kikerült bennünket minden nem reménylett csapás. Mig Európa egyik részén döghalál pusztított, más részét árvizek rongálták, a mig Ázsiában siralmas harez folyik, másutt városokat dönt halomra a földalatti tűz, miknek lakóit a nélkül is eléggé sujtja más földalatti baj; a mig Németországtól Angliáig úgy omlanak rakásra a leggazdagabb kereskedőházak, mintha azokat is földrengés bántaná, addig mi csak megvultunk a mi szegény szerény középszerűségünkben, s ha nem dicsekszünk is, de legalább nem is koldulunk egyik országról másikra, hogy könyörüljön rajtunk.

A kereskedelmi hírlapok naponkint tele vannak hirhedett kereskedői firmák emlegetésével, a mik százezrekkel, milliókkal buktak, még eddig egy magyar név sem fordult elő közöttük. A leg-híresebb gyárak százanként hagyják kenyér nélkül a szegény mun-

kás népet; bizton hiszem, hogy az által egy magyar ember sem jutott tönkre.

Egész világszerte általános bukással, összerogyással kezdődik az új esztendő, a romlás bennünket is sujt, tagadhatatlan, a magyar földbirtokos minden értékén sokat veszített, s a pénz, mint mindenütt, úgy nálunk is ritka madár lett . . . És ezen napjaiban az érték-sülyedésnek egy tény fog feljegyezni a historia emléklapjaira, a magyar nemzetről, egy örvendetes tény, melly ép úgy megérdemli az örök emlegetést, mint Árpád honfoglalása, mint őseink hőstettei; azt, hogy midőn a kényszerítő szükség a magyar nemzetet takarékosagra inté, e takarékoságot nem kezdte szellemi szükségsein, hanem a midőn legsúlyosabbak voltak az idők, nemzeti életének organumát, az irodalmat, akkor pártolta legerélyesebben; a magyar nép tömege inkább megvonta a szájába betevő falatot, és fordítá azt szellemi művelődésének fentartására!

Eddigelő minden magyar hir- és szépirodalmi lap — kivétel nélkül — nagyobb közönségnek örvend, mint tavaly ugyan ez időben; a közönség daczára a pénztelenség és a hozzájárult hírlapbelyegnek, növekedő számmal sereglett irodalma közlönyei körül, s bizton kimondhatjuk, hogy e jövő évben, a közönség hiánya miatt egy sem fog azok közül elesni, de jobb, és erősebb leend akárhány, mint volt eddig.

És ez olyan tény, melly előtt le kell vennünk kalapunkat, és elmondanunk százegyedszer, a mit már százszor elmondtunk, hogy nincs olyan büszkeség, mint a magyar író büszkesége, ha arra gondol, hogy egy olyan nemzet írója lehet, a minő a magyar nemzet!

Az Isten tartsa meg őket egymás számára továbbra is.

Jókai Mór.

A debreczeni színvilágból.

(November—december.)

Csabai Pál, színigazgató, november elején szép reményű rózsaszín-lapokon 60 előadásra előfizetési fölhívást intézett a közönséghez, elmondá, hogy az *irodalom és drámai színművészet a nemzetélet föltétlen útere*, — *ápoljuk, a mi a miénk stb.*, de nem mondá el, hogy részéről minő személyzettel állandó a sikra; — szóbeszédben ígéretették, hogy a Rónai pár, mely *Essex, S.-tropszi urnó, Matild, Bácsi* s több darabban vendégül lépett föl, itt maradandó, — más részről pedig reclamatiót olvastunk Szabadka színházigazgatóságától; — a fölhívásnak nem lett eredménye. Decemberre már 15 előadásra szállott a fölszólítás le, s eredménytelen; — a Rónai pár is szerződött; — *Bányarém, Szinész élete, Csikós, Galotti Emilia* voltak az előrsi darabok, de a kis színházat az előfizetőkön kívül nem sokan látogatták, míg december 11-én Mátrai jutalmául a *Vén bakancsost* hirdető lapon concivis atyánkfia élesréti Szikszay Mih. (Réthi) nevét pillantván meg a közönség; úgy megtölté a színházat minden zugában, hogy Bánki uram is, ki, közbevetőleg legyen mondva, mintául ülhetne arra nézve, hogyan kell a szép magyar embernek teremve lenni, most pedig Réthit komába híván le, egyetlen fölléptét neki köszönhetjük, — mondom Bánki uram is így kiáltott föl szük üléséből, — „bizony, nagyobb színház kéne már Debreczennek.“

Szükségtelen irnom, mennyire gyönyörködtünk Réthi előadásában, kinek minden ize, porczikája, mozdulata, pislogása, nevetése, haragja, az első jelenetből az utolsóig, foytig ugyanazon vén bakáé volt, milleny az életben itt-ott találhatunk. Másnap a *Csismadia mint kísértet gyér* közönség előtt adatott elég silányul, — talán azért, hogy annál uagyobb ellentéte legyen a következő kilencz napon élvezett művészi előadásoknak. *Bulyovszkyné* nagyra vetette fejét, midőn kilencz egymásutáni napon próbára merte tenni egy két tag kivételével illy gyöngé társulat közreműködése mellett színházi kicsiny közönségünk kitartását, s többnyire olly darabokat választott, melyekben Priell Kornéliát annyiszor megtapsolók: — e választás miatt ki kell véleményét mondanom e közönségnek több darabra nézve. — December 13-án: *Lecoweur Adrienne* annyira megtölté kis színházunkat, hogy alig mozoghatánk; vendégnők drámai művészetét nem akarom halmozni dicsérettel, csak annyit mondok, hogy még illy Adriennet itt nem láthatánk; különösen fölséges volt az estély alkalmávali szavalása; — azon percztől fogva pedig, melyben a mérgezett virágbokréttát kezéhez veszi, vele sirt a közönség s férfias arcokon is könyek peregtek alá. Rónai a *szász gróft* elég jól adá. Adriennet itt utolszor Sz.-Laczkózinétől láttuk; főelem volt nála a pathos. — 14-én: *Vicomte Letorieres*. A tanoda ablakából lepedő-fosztlányokon ellilant vicomte diákok pajkos, s foytig jókedvű eleven ficzkónak kell képzelniük; illyen volt e szerepben Pr. K., szilaj vig ifjonez; de azért mindig a finom vicomte; *Bulyovszkyné*ben többnyire komoly, sokszor parancsoló s csakis a tréfás jeleneteknél mosolygó, de nem a könyelmű s mind végig gyermetes vicomteot láttuk; — amannak már arca, hangja, alakja, elevenése illy szerepre alkalmasabbak, míg tisztelt vendégnők komolyabb arca, hangja, jellemkifejezése inkább és főleg drámaiak; azért határozottan állítani merem, hogy míg Priell Kornélia olly Adrienne, olly G. Margit, olly Stuart Mária soha nem bir lenni mint *Bulyovszkyné*, ugy ez utóbbi olly vicomte, olly tisztaháti libácska soha nem lesz, mint amaz; lépessék föl próbául Pr. K.-át Pesten a vicomte szerepében, s meg vagyok győződve, hogy a fővárosi itészek elfogulatlan többségét birandom. — Egyébiránt a mai komoly hangulatra okot adhattak a mellékszeményzetnek, különösen Szabónak (Pomponius) ismételt ügyetlenségei, elkésései; — hát az akkoriban divatozott hajporos parókák az illetők fejéiről hol maradtak?

15-én: *Gauthier Margit*. A mennyivel jobb vicomte Pr. K., tiz fokkal jobb Margit — *Bulyovszkyné*. — E szerepet különböző látponból fogta föl e két derék művésznő; amannak egész lényén előmlik azon fájó érzet, hogy sorsa olly iszonyu kenyérhez nyulni kényszeríté, s Armándot szerinte épen csak e szende modor által hódítá meg, míg emez francziás könnyelműség, ingerlő mosolyok által csábít, s gyakran átlátszik a tetszvágy, húság, könnyelműség Armánd iránt már fogamzott szerelmén keresztül is. E két különböző fölfogás mindenike lehet jó, — de kevés szóval — B.-né sokkal, de sokkal művészebb, s részletező művészebb Margit amannál. — Egyedül a haldoklás gyöngédebb percei ének kedvesebben emlékünkből Pr. K.-tól, mert jobban esik nézni egy megtisztult nőnek vég lehellestéig beszélgetés közben örökre elalvását, mint látni, hallani, a halállali erősebb tusát. Rónai — Armándot — bár nem szakmája, elég jól adá; Szabó (Varville) ismét ügyetlenkedett.

16-án: *Tisztaháti libácska és Horace munkái*. Pr. K. elevenebb, szeszélyesebb, kedvesebb, pajkosabb, gyermekesebb libácska; különben vendégnők mindkét darabban nagyon tetszett. — 17-én: *Lowoodi árva*. A két művésznő játéka megítélésében habozólag libegett a közönség, s megosztott a vélemény; a külalak és hang itt is előnyére van Pr. K.-nak mint árvának, míg ez előnyt B.-nének művészetével kell pótolnia; a Rochesterrel éji találkozás amattól sokaknak jobban tetszett; Rónai kielégítő volt, de már Budai Adélnak (Adele) hangját csakugyan nem hallottuk. — 18-án: *Az ablakon kiugró nő*. Gyönyörű kis magyar menyecske volt *Bulyovszkyné*; szinte szerettünk volna abból a káposztából enni, mit kis kezei olly ügyesen tisztogattak, e mellett még nagyon is jól játszott, de miért komolykodott annyit? ne vegye rossz neven, nem voltunk a szokott számmal, de nagyon ismeretes ez a darab, aztán nem kellett volna azt a jutalomjátékot olly nagyon előrehirdetni, mert mi ugy szoktuk, hogy jutalomjátékot megelőző darabba nem igen járunk.

19-én, jutalom-játékaul: *Stuart Mária*. A különben is fölemelt ár még magasbra emelve, minden számozott hely, sőt a karzaton 24 ülés zártszékké

alakítva, zsufolt ház. — Megvallom, féltem ezen (ha minden tag jól össze nem működik) unalmassá válható nagy műtől; de dicséretére legyen mondva a társulatnak, minden lehető erejét kifejté, Csabayné jól adá Erzsébetet, nem olly királynéi finomság nélkül, mint Essexben szokta, még Szabó is megtanulta szerepét, egyedül Mátrai megrovandó (főkincstárnok); több ízben készenletlenül szokott ő föllépni a színpadon, gyakran nem fordul az ő nyelve kerekere, de ma különösen azok az átkozott jambusok sehogysem akartak nyelvére leperegni; illy vétkes hanyagság sokszor az egész darabot elronthatja, s zavarba hozza a legelső művészt is; — több figyelmet jövöre a vendégek és közönség iránt, Mátrai ur! — Mit szóljunk *Bulyovszkyné* gyönyörű játékáról? — a darab hosszúsága miatt nem unatkozott senki, élvezni kívánta a tökéletes játékot mindenki, s csak azt sajnálta, miért nincs Mária mindig a színpadon! — itt már maga méltó helyén volt a kedves vendég, drámai tehetsége egész erejében, szavalásának, érzeményeinek, arczjátékának egész hódító hatalmával. — 20-án: *Tücsök*. Ismétlem, hogy az illy eleven, hogy ne mondjam ugrifüles szerepeket sajnálom B.-néből látni; nagyon jól játszott, igaz, s hiszem, hogy művésze sok oldalúságáról meg akart bennünket győzni, de a természetből komolyabb arczsal, s talán kedélyvel van megáldva, művésze sokkal magasabban áll, mintsem onnan illyen tücsököfélé szerepekre leszállania kellene; s ha mégis akar illy darabokban játszani, mosolyogjon minél többet, olly kellemmel mint szokott s feledtesse a drámai komolyságot! — Vasárnap levén, a karzat is nagyon vasárnapiasan volt hangolva, egy része éktelenül ordított, más része folytonosan conversált — pedig egy ízben megdicsértük a karzati publikumot józan fölfogásu magatartásáért; gyakran kéngöz is ütötte meg az ember orrát, talán dohányozni is szoktak odafent? Kár az illy csendháborítokat s pipázokat ki nem tiltani. — 21-én, utolsó föllépteül: *Romeo és Julia*. Megijedtem, midőn Romeot Gárdonyi kezébe láttam letéve! — B.-né Julia tiszta s odaadó valódi szerelmét, önföladozását az egymást gyorsan követő indulatok különböző változásait, olly gyönyörű színekben ecsetelé, hogy a nagyszámu közönség — kár hogy gyakran beszéde közben is — tapsviharakban adta vissza bámulatát. Ismét eszünkbe jutott, kérni a derék művésznőt: *ne fogja ekébe gyönyörű művészetének telivér büszke paripáját, elbírják azt igás lovak is*. Gárdonyi — ha egészen el nem ejtette is — bizony nem is nagyon fogta fel *Romeo* olvadó szerelmét, — akart ő olvadni, de nem birt; epedés, légység, arczjáték, testhajlékonyság nem sajátjai! — Kovácsiné, ki különben illyes szerepeket meglehetősen személyesít, aligha elolvasá szerepét figyelmesen, különben csak nem jutott volna eszébe, hogy *szurkálót* mondjon *szolgáló* helyett. Játék végén B.-né hatszor hivatott, s tapsvihar volt a bucsuszó. — A debreczeni színházba járható közönséget részvétlenség miatt megróvják sokan, — B.-né ismeri most a társulatot, szeretnők hallani őszinte véleményét; bir-e ez annyi vonzerővel, hogy a közönséget színházba szoktassa? — Simus just!

S most azt kérdehetitek, mint fogadtuk ezen nekünk annyi élvét nyujtott kitünő művésznőt a nagy magyar város falai között? — hát! — kilencz napig megtöltöttük a színházat meglehetősen, kitapsoltuk minden felvonás után háromszor hatalmasan; jutalomjátékán egy pár hosszú szalagos koszorut röpitettünk lábaihoz; utolsó előadásán pedig hatszor egymásután kihívtuk s megéljeneztük magyarosan! — s ennyi az egész! — Ugyan nem volna néhány család e nagy városban, mely összehívott jó ismerősei körében egy kissé elűzte volna a művésznő unalmait, s közelebről megismertette volna a művelt nő szellemét? — nem volna fiatalság, mely egy maradandó s a művésznőt a közönségre is emlékeztető, s egyuttal elismerést is tanusító bármilly csekély emlékecskére gondolhatott volna? — fájdalom volna! — de a tapasztalás azt mutatja, hogy nincsen. △

Irodalom és művészet.

— A „*Budapesti Szemle*“ III. füzeté az előfizetőknek szétküldetett. A szerkesztő, *Csengery Antal*, ismét egy becses könyvvel gazdagítá irodalmunkat. Legyen elég, e füzet tartalmát röviden értenünk, mely a figyelem felhívására sok okot szolgáltat. A füzetet báró *Évőcs József* nyitja meg, értekezvén „a franczia forradalom okairól; követei: Zord-idő, történeti regény (folyt.), báró *Kemény Zsigmond*tól; — Virgil (életírás és jellemrajz *St. Beuve* után), Székely *József*től; — Babel tornya, az ékirat és a magyar nyelvészet, *Hunfalvy Páltól*; — Politikai szemle, *Kemény Zsigmond*tól; — Politikai szemle (utazási munkák ismertetése). — Nemzeti színház: *Birálat*, *Jókai „Dózsa György“* drámája felett, *Gyulai Páltól*. Melléklet: *Babylon romjainak térképe*. — A jelen 3-ik füzetével bevégeződik a *Budapesti Szemle* első kötete. Mint olvasóink tudják, tiz füzet teend egy évi folyamot, melynek előfizetési ára 10 pft. — Örömmel látjuk, hogy e vállalathoz mindig nagyobb erők csatlakoznak, s igen szép kilátásaink vannak, hogy e vállalat a magyar tudományosság egyik tekintélyes gyűpontja leend.

— Másik tudományos folyóiratunk, a *Toldy Ferencz* által hét év óta kiadott „*Uj Magyar Muzeum*“ is folytatandja ez évi pályáját. Az előfizetési felhívásban a szerkesztő igéri, hogy az eddigi ismert rovatokon és szakokon kívül figyelmet fordítand „korszerű tudományos és irodalmi kérdésekre is.“ A Muzeum tárcaja szintén fog nyerni tartalommal s változatosságban. — E folyóiratnak egyik becses kiegészítő része az „*Akademiai Értesítő*“, mely a tudós társaság munkálatairól hoz részletes tudósításokat. Előfizetési díja az *Uj Magyar Muzeumnak egész évre helyben 6 pft., postán 7 ft. 30 kr.* (félévre 3 és 4 pft.). Megjelenik minden hónapban 1 füzet. Gyűjtőknek 8 után egy tiszteletpéldány. Kiadja: *Emich Gusztáv*.

— A r. kath. ifjúsági irodalom egy épen olly diszes, mint hasznos művel szaporodott. Ugyanis a lefolyt év utolsó napjaiban jelentek meg *második javított és bővített kiadásban Szepesi Imre* kegyesrendi tanár „*Ahitat gyakor-*

latai imák- s énekekben a r. kath. ifjúság épülésére. Kiállításra nézve a mű a legcsinosabb zsebkönyvekkel mérközik, ékesítvén azt valóban szép 4 aczélmetszet (Kalazanti sz. József, Hagyjátok a kisdedeket hozzám jöni, Az őrangyal, és Sz. Imre herceg). Tartalmát illetőleg van benne „a változó ünnepeket 1857—1885-ig mutatódó tábla, teljes egyházi naptár s egy igen becses utmutatás az egyházi naptár használatához. Főrészt teszik azonban az imák és énekek, melyek két külön osztályban, minden viszonyokra alkalmazva, megfelelő alakban s nagy gonddal irt nyelven közöltetnek. Ez utóbbi áll különösen az egyházi énekekre, melyek szoros hangmérték szerint vannak írva, s melyek becsét a minden egyes mű elejére iktatott tiszta, szép nyomásu hangjegyek még inkább növelik. Ez új, legalább szokatlan dolognak látszik hasonló tartalmu r. kath. könyveknél, de hiszszük, a templomi ének őszhangja s az ifjúság zenei képezése érdekében mindinkább hasznosnak fog bebizonyulni. Ezt tanúsítja azon körülmény is, hogy e munka rövid idő alatt már második kiadást ért. Ára aranyetszészű szép kötésben sem több 5 huszszál.

— Magyar Mihálynál megjelentek „Magyari Költeményei“. Ára 1 pft. A fiatal szerző, kinek neve olvasóink előtt sem egészen ismeretlen, szép reményeket ébreszt. A munka ára 1 pft.

— A Vachott Sándorné által szerkesztett s általunk is előlegesen bejelentett „Remény“ című zsebkönyv 1858 évre diszes kiállítással s válogatott tartalommal jelent meg. Neveli a küldiszt 4 szép aczélmetszet. A könyv elejét b. Eötvös József összegyűjtött költeményei teszik, s e gyűjtemény magában is elég vonzerővel bír a figyelmet lekötöni. Minden fogékony kebel élvet fog találni a költészetnek rendszeren más tereit művelő szerző e verses műveiben s köszönetet mondand a szerkesztőnek a jó gondolataért, hogy a gyűjteményt megnyerni iparkodott. A könyv többi versei alatt is több tisztelt s ritkán látható névre bukkanunk; ott van: Vörösmarty, Arany, Berecz, Bérczy, Erdélyi, Flóra, Greguss, Gyulai, Lévai, Petőfi, Szász K., Selestey, Székely J., Thali K., Tóth K., Tóth Endre, Tóth Lőrincz, Vachott Sándor; — a prózában irt művek szerzői: Fáy András, Jókai, Kövér, Száva, Vachott Sándorné, Vahot Imre. — A művek mind a szerkesztőnek iránti szivességéből irattak, kinek férjére a sors csapása nehezült. A könyv ára 3 pft.

— Megjelent a „Hétköznapi Könyvtár“ 1-ső kötetének 5-ik füzeté. Tartalma: Ismerettár. Népszerűen előadva s képekkel ellátva. Szerkeszti Tóth Lőrincz. A jelen füzet betürendben: Bebejtől — Bertalanéig terjed.

* * Virág Lajos előfizetési felhívást tett közzé „Külföldi Kalasárá“, mely megjelenend 1858. mart. végén Közép-Európa legújabb vasuti térképével s a hamtoncourt-i tömkeleg rajzával egy kötetben. Szerző szándéka e munkával irodalmunkban egy hézagot tölni be s gyakorlati irányu hasznos inkább, mint élvezetes könyvet juttatni Németország-, Belgium-, Franciaország- s Angliába utazni akarók kezébe. Előfizetheti Budán 1 pft. árával bérmentes széküldéssel pedig 1 ft 20 kr. árával. (Szerző lakása Buda viziváros, fűtceza 59 sz.)

— Molnár József, festőművész, ki legközelebb megjelent „Nemzeti Albuma“ által még friss jó emlékezetében lesz a művészetkedvelő közönségnek, előfizetési felhívást tett közzé illy című művészeti és irodalmi vállalatára: „A magyar birtokosok és gazdák arcképcsarnoka“, mely úgy a magnási mind a nemesi rendből, aztán a magyar gazdák közül azok arcképeit hozandja, kik a hazai mezőgazdaságot irataik és példák által gyarapítják, felvilágosítják. A képek mellé magyarázó szöveget Hunfalvy János irand. Minden illy nyolcz képből s 8 levélszövegből álló füzet előfizetési ára 5 pft, melyért az bérmentve fog megküldetni. Az egész nagy és akkora alakban leend kiállítva, hogy bekötvé albumul avagy az egyes képek keretben a szoba díszítésére szolgáljanak. Az első füzet 1858-ki april végén fog megjelenni, de az előfizetési ívek jövő martius végéig beküldendők. Egyes arcképet is lehet az illető életleírással együtt 1 pftért megrendelni.

— Simonffy Kálmán előfizetési felhívást bocsátott szét következő vállalatára: „Tárogató“ tartalma lesz: négy honfidal Simonffytól, két szerelmi dal Fáy Antaltól, két palotás magyar Pecsényánszkytól. Előfizetési ár 2 pft, mely a kiadóhoz N. Abonyba jövő január 20-ig okvetlen beküldendő. Boltokban nem leend kapható. Megjelenik egy nagy tömött füzetben olly csinos kiállítással, hogy minden alkalomra, — ünnep, névnap stb — a legszebb ajándokot képezze — szóval kiadó ollyanná akarja e füzetet tenni, hogy előfizetői elmondhassák: „illy árért még ennyit és illyet nem kaptunk.“

M i u j s á g ?

— Széchenyi-Emlék című irodalmi vállalaton dolgozik jelenleg Török János, melyben Széchenyi István munkái kivonatban lesznek előadva. A grófi család e czélra átengedte Török Jánosnak, a nemes gróf által 1848 előtt irt „Hunnia“, továbbá „Budapesti por és sár“ című nyomtatásban még meg nem jelent munkáit. Mind e két munkát, valamint a Széchenyi-Emlék-et is Heckenast Gusztáv fogja kiadni.

— (A karácsoni ünnepek) alatt Budapestnek ritka karácsona volt. Első nap egész tavaszi nap ragyogott felettünk s a Duna épen nem úgy nézett ki, mintha be akarna fagyni. A komoly kedélyhangulatot azonban még e szép idő sem bírta szokott vidámságra változtatni. — A mulatóhelyek csak megteltek úgy a hogy, de az előbbi karácsoni napokhoz képest nagy hangtalanság uralkodott. „Hol a kedv mostanában?“ kérdezi Petőfi, s ha élne, bizonyosan nem mondaná ki olly hamar a feleletet, mint akkor, midőn azt írta, hogy „barátságos meleg szobában!“

— (B. Sina Simon) közelebb Rahl bécsi művészt bizta meg egy kép festésével, mely a Hun csatát fogja ábrázolni. Kik mintarajzát látták, olly sok szépét mondanak róla. Beszélnek, hogy a báró jövő tavasszal Athénba fogna utazni.

— Azon 20 darab arany pályadíjat, melyet ifj. Balassa István báró a Magyar Sajtó szerkesztőségénél tett le egy ifjúsági beszélyre, lapunkból is ismert szorgalmas fiatal írónk Györy Vilmos nyerte el „Balassa János“ című beszélyével.

— (Irodalmi pártolás.) Guta mezővárosba az eddigi megrendelés szerint összesen 23 példányban fog járni 11 magyar lap.

— (A pesti szegények javára legközelebb előadás fog rendeztetni a nemzeti színpadon.)

— (Eger ostroma.) A M. P. rendes levelezője írja Stambulból, hogy ott a Ragib-könyvtárban Szad Eddin hodzsának hős költeményét Eger ostromáról III. Mohamed alatt megtalálta. Az egész kézirat mintegy öt ivre terjed: a versek keleti pompától ragyognak. Ugyanezen levelező a rigómezei csata lefordítását török nyelvből már elkészíté, s a cárnai s mohácsi csata leírását megkezdi közelebből.

— (A pesti jótékony nőegylet) jan. 10-én tartja első álarozos tánczvizalmát a nemzeti színházban.

— (A jelen nehéz napokban) azon egyedüli vizáztalásunk maradt mégis, hogy máshol még amugyabban állnak a dolgok. Angolországban az october óta történt nagyobb bukások összegét 350 millió tallérra becsülik. Ujabbán több gyárt zártak be, mi miatt ismét 40 ezer munkás maradt kenyér és kereset nélkül.

— (Régi oklevél.) Csallóközből nt. Farkas Mihály, bakai plebános ur a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez egy 14-dik századbeli eredeti magyar kéziratot küldött be azon felszólítással: hogy azt a nemzeti muzeum e tárgyú gyűjteményének adjuk át. Midőn a t. küldő ur megbízásának teljesítését ígérjük, egyszermind köszönetet mondunk a nemzeti intézet nevében a becses küldeményért.

— (A helybeli hangászegylet) alaptökéjének növelésére Bartakovics Béla egri érsek 80 pftot adott.

— (Az újter) ezután Erzsébettér nevet viselend, a pestvárosi községtnács dec. 23-iki határozata szerint.

— (Az erdélyi gazd. egylet) szabad rendelkezésére annak elnökéhez, gr. Mikó Imre urhoz egy levél kíséretében 4000 pftot küldött hg. Schwarzenberg ő magassága, Erdély kormányzója a vadászati szabadalmi jegyek árából begyűlt s a földművelés előmozdítására fordíttatni rendelt pénzből.

— (Földrengés.) dec. 18-án Temevárott d. u. 4 órakor két egymásra következő földrengést észleltek. Szerencsétlenség nem történt.

— (Földrengés) Zágrábban dec. 20-án d. u. 5 óra 22 perczkor s 30 másodperczkor reggel 3 1/2 másodperczig tartó földrengést tapasztaltak, melyet földalatti moraj kísért.

— (A magyarórári gazdasági intézet) magyar ifjúsága mult oktoberi évnegyedben 52 pftot tett össze, s előfizetett lapunkon kívül a következő lapokra: Falusi Gazda, Napkelet, Szépirodalmi Közöny, Magyar Néplap, Kolozsvári Közöny, Magyar Posta; továbbá: Hazánk, Budapesti Szemle folyóiratokra, végre számos könyvekre. De e mellett nem feledék el az irodalomnak újjei ajándokukat is meghozni, a mennyiben eddigelő lapunkon kívül megrendelék a következő lapokat: MagyarGazda, Borászati Lapok, Magyar Sajtó. Mindez csak kezdet, melyet több lap és könyv megrendelése fog követni. Az ifjúság e lelkesedése legbiztosab zalog, hogy kikerülve az intézetből hona földének elhanyagolt rőgeiben nemcsak rengő kalászatokat termelend, hanem a haza szellemi virágkertjét és gyümölcsét, az irodalmat is hiven ápolni fogja. A lapok nem egész pontossággal közölték a magyarórári gazd. tanuló-ifjúság számát, mely egyenes tudósításunk szerint így áll: 58 magyar, 27 cseh, 11 alsó-ausztriai, 1 felső-ausztriai, 6 galicizai, 6 erdélyi, 6 szerbvajdasági, 5 morvai, 5 osztr. síleziai, 3 örvidéki, 1 horvát, 1 krajnai, 1 salzburgi, 2 szerbiai, 1 hesseni, 1 porosz, összesen 135.

* * (A pesti kath. legényegylet tagjai) is megülték a karácsoni ünnepeket. Dec. 26-án gyónás, 27-én áldozás a belvárosi plébánia templomban, a mit dr. Szabóki Adolf épületes szónaklata követett. Délután 4 órakor ismét egybegyűltek az egylet szállásán, mely ez alkalommal pompás karácsonyfával volt díszítve. Ez ünnepélyt az előjárók szónoklatai nyiták meg, ezekre következtek a tagok szavallatai s karénekei; végre a karácsonfa ajándokai lőnek kiosztva.

* * (A pesti lakarékpénztár) dec. 28-iki rendkívüli ülésében alapszabályait illetőleg módosítást fogadott el, mely a cs. kir. helyt. osztály utján legfelsőbb jóváhagyás alá fog terjesztetni.

— (Jótékonyág.) Nagyváradról néhai Cserepes József, ref. lelkész özvegye, születet Bereczki Erzsébet asszony, a Vasárnapi Ujság mult évi 40-ik számában olvasható közlemény folytán a nagyözvegyi legett ref. imaház építésére 5 pftot; — továbbá ugyanaz a Politikai Ujdonságok m. é. 44-dik számában az „erdélyi elpusztult (desolált) egyházak“ ügyében közölt felhívás folytán a szamos-újvári elpusztult ref. egyház ujra építésére szintén 5 — összesen 10 pftot küldött e lapok szerkesztőségéhez. Addig is, mig e küldeményeket az illető helyekre szállítanók, fogadja a tisztelt asszonyság hálás elismerésünk nyilvános kijelentését. Bár közleményeink mindenkor illy szép gyümölcsöket hozhatnának!

— Hálanyilvánítás. Méltóságos B. Sina Simon urnak Nagy Teréz, Krancz Jakab özvegye, ezennel nyilván hálaköszönetét fizeti le, hogy világtalan leányát, Rosáliát, a vakokintézeténél levő alapítványába nevelésre felvenni kegyes volt.

— Sorsolás. A december 29-én történt állami és jótékonyági lotteria színpadánál Bécsben a főnyertes számok: 75,992 szám nyer 15,000 darab aranyat, 203,982 szám 5000 darab aranyat. Kívánjunk-e annak is boldog új kire illy aranyos mosolyt vetett a szerencse?

Egyveleg.

** Ujra feltalálták a löport. Drouot nevű francia azt állítja, hogy ő olly löport talált fel, melynek készítésénél a timsót más anyag helyettesíti, mi által gyártása 30 száztolival kerül kevesebbe. Ez új löpor jámborabb természetű, mint az eddigi, mert nem lobbán fel, ha meggyújtják, míg az azt használó nem akarja. A feltaláló, hír szerint, titkát ausztriai Császár Ő Felségének ajánlá fel s 3 millió frankot kér érte. Hogy milly hasznos találmány ez, azt a szerencsétlen mainziak legjobban meg tudnák magyarázni.

** Furcsa előjog. Ma mindenki tarthat annyi lovat, mennyit csak akar és erszényének állapota megengedi. De nem így volt ez mindig; a 16-ik században, Spanyolországban legalább, ehhez különös királyi engedély volt szükséges. Így a simankai levéltár okmányai közt találtak egyet, melyben föl van jegyezve, hogy „Columb Kristófnak vénsége, gyengélkedése és érdemei miatt megengedtetik, mint személyes előjog, hogy nyerges paripát és öszvért tarthasson és azokon járhasson.“

** A gyilkos kecskebak. Hogy a kecskebakot sokszor megölik, az igen köznapi dolog; de hogy ez is gyilkoljon, az nem mindennap fordul elő, hanem azért mégis csak előfordul néha. Halberstadtban volt egy embernek egy kedves bakkecskéje, melylyel igen jól el szokta mulatni magát, mert az állat ingerlékeny volt, s illy állapotában sok bohóságot követett el. Egyszer a kés hegyen kenyeret nyújtott neki, de valahányszor a kecske azt el akarta kapni, ő hirtelen a kést megfordítá a nyelével a kecske orrára koppantott. A kecske végre megboszankodott, s midőn újra feléje nyújtá a kenyeret, fejével a késnek ugrott, melynek nyelét gazdája éppen e pillanatban fordítá kifelé, úgy hogy hegye maga-felé állt. A kecske neki ugrott a késnek, és azt éppen gazdája szívébe taszította, ki szörnyet halt azonnal. És ez eset igaz, mert azt Leibnitz, a hirvenes német bölcész, beszéli.

** Természeti tünemény. Csehország északnyugati részén dec. 17-én éjjel északi fényt láttak. Korábbi tapasztalatok szerint hasonló tüneményre mindig hosszú tél következett, mitől az ég óvjón minket!

** Kettős életkor. Azelőtt a lipcsei egyetemnél azon rendszabály állt fenn, hogy ott tanár 30 évesnél ifjabb férfi nem lehet. A költészet tanára azonban, Clodius Christian (megh. 1784.) mikor ez állomásért folyamodott csak 28 éves levén, ezt vagy elhallgatta vagy magát 30 évesnek írta — elég

azon, hogy elnyerte az állomást. Nemsokára Drezdában Antonia hercegnő asztalához lön hivatalos, ki őt nagyra becsülte. Jelen volt a főconsistoriumi elnök is, ki főnebbi folyamodását megvizsgálta s aláírta. A hercegné véletlenül azt találta kérdezni a tanártól: hány éves? Mit feleljen, hogy magát el ne árulja? „Drezdában 28 $\frac{1}{2}$, Lipcsében azonban 30 évesnek kell lennem“ felelt a tanár magát feltalálva. A hercegné később megtudva e felelet okát, gyakran szokta kérdezni, ha lipcseiekkel találkozott: hogy van a tanár ur, ki Drezdában fiatalabb mint Lipcsében?

** Hol terem a legszebb rózsá és legtöbb bors? Előbb megjegyezzük, hogy itt a rózsá alatt koránt sem értünk szép női, valamint a bors alatt sem azon magas árt, mely némely árucikknek járuléka, aztán pedig megmondjuk, hogy a legtöbb bors s a legszebb rózsá Keletindióban terem. Európába 212,000 mázsa borsot hoznak be s ennek $\frac{1}{5}$ része Keletindióból kerül. A rózsá pedig azért legszebb Indióban, mert az ottani nép, de kivált a fejedelmek, császárok zultánok igen kedvelték jó illata miatt, ez okból nagy gond is volt mivelésére. Az uralkodók kertjei csupa rózsabokrokkal voltak beültetve. De meg a rózsavíz is nagy szerepet játszott az indiai uralkodók és főurak háremében a gyönyörű nők öltözköztetésénél. Jehonger császár világszép neje Nutor Mahl, kit szépsége miatt a világ fényének neveztek el, annyira kedvelé a rózsát, hogy kertjében egész tavakat, csatornákat töltetett meg rózsavízzel, melyek illata közt sétálgatott.

— (Félreértés.) Cs. mozóvárosban a népösszeirő-biztos megkéré a polgármestert, hogy míg ő maga G. és R. helységeken végzendő dolgát, azalatt ez irná meg nevében a szomszéd N. helység biráinak, hogy f. h. 6-ik napján a népösszeirás a helységben fog folytatattatni, s így azon nap minden ember otthon tartózkodjék. — A levél hátára, szokás szerint, oda volt írva: indult (már t. i. a levél) dec. 4-én. De a községtanács az indulást nem a levélre, hanem a biztosra értette, s ekkép okoskodék: ha a biztos ur már ma indult el, bizonyosan ma fog meg is érkezni, és így a népet csak be kell rendelni a község házához. — Dictum, factum. — Három álló napig várják a „messiást.“ — A hó 6-dik napján végre, mely vasárnap vala, a helység papja Cs. anyagyházból kijött N.-be az istentisztelettel, s a bírák által azon kérdéssel fogadtatik: mint van az, hogy a biztos ur olly sokáig késik, s kinek higgyen már most a szegény ember, ha már az illy két uraság sem állja szavát? — Magától értetik, hogy csakhamar azután az összeirő biztos ur is megérkezett. B.

Szinházi napló.

Szombat, dec. 26. „Két Barcsai“ ered. dráma 5 felv. Irta Jósika Miklós.

Vasárnap, dec. 27. „Pütkösdi királyné.“ Ered. vigj. 3 felv. Irta Szigligeti.

Hétfő, dec. 28. „Észak csillaga.“ Opera 3 felvonás Irta Scribe zenéjét Meyerbeer.

Kedd, dec. 29. „Béldi Pál“ Jutalmazott eredeti szomorujáték 3 felv. írta Szigligeti.

Szerda, dec. 30. Kaiser Ernstné asszony fölléptéül: „Guzmann Johanna.“ Opera ballet 5 felv. zenéjét szerzette Verdi.

Csütörtök, dec. 31. „Vicente Létoriés“, vigjáték 3 felv. Bayard és Dumanoir után Somolki.

Szerkesztői mondanivaló.

1581. N. Varsány. Midőn a képet felbontottuk, attól féltünk, hogy annak a templomnak a tornya ránk dől, olly görbén áll. A rajz igen hiányos. De különben is birjuk már e tárgyat. A szöveget talán használhatjuk.

1582. Janosföldre. A rajzoknak nem vehettük hasznát. Az előfizetést teljesítettük.

1583. N. Körösre. a „ezéhes caizmadiának.“ Még csak nem is mulatságos!

1584. Családra K. J. Az ajánlott tárgyak iránt figyelemmel leszünk. Némi ohajtott változás már teljesebbé is ment.

1585. Kolozsvárra G. Zs. Kettőt sajnálunk; először, hogy a küldeményt nem kaptuk előbb, midőn még az újdonság ingerével is birt volna; másodsor, hogy nem lapunk nagyságához van mérve. Az átöltöztetés igen sok időbe s aránytalan költségbe kerülne. A mű és felfogás elleni észrevételeinket ez okból el is hallgatjuk. Valóban sajnáljuk, de már nem segíthetünk rajta. Az érmet adni fogjuk.

1586. Sorsom. Szívemhez. Tehetség nyomai, de az illy nemű költemények nem lapunkba való.

1587. Az elitelt. Ön azt várja, hogy ne az ujságban, hanem magán levélben írjuk meg, hogy a verset nem használhatjuk. Ha lovunk volna, tüstént befogatnánk, s magunk vinnék el a hirt Turóc vármegyébe.

1588. Vége van az esztendőnek. Hálisstennek! — „Benedeket“ is megénekelték már lapunkban.

1589. Szob N. N. — Az volt-e azon kézirat, mellyről mult számunkban emlékeztünk? Mást azóta nem kaptunk.

1590. Körösmellekre. A keserű kifakadás alapját nem értjük. Ön egy divatlap ellen kezd irtó háborút, mert divatképet, ruhaszabási mintákat s több efféléket közöl. Annak a lapnak éppen ez az ő egyik rendeltetése. A magyar lapok könyváruai hirdetéseiből is láthatta ön, milly tömördek illy irányu francia s német külföldi lap özönl el hazánkat. Ezen tért is el kell foglalnia valakinek közlünk, s magyar nő kezébe magyar divatlap járjon. A fényűzést és erkölcselenséget pedig — a mikről ön beszél — más dolgok (többi között a nevelés) fogják meggátolni, nem az illy lapok elleni kardoskodás. Az izlés nemesítésére, irányására azon lapok minden esetre nagy befolyással lehetnek. S fényűző nem is az, a ki p. o. Maria Stuart kalapot manteau, chalet, talmát, cassaquet, moire antique, tarlatan, tulle illusion s a divat szótárában feltalálható egyéb dolgokat viseli, s azokkal bánni megtanul; hanem fényűző az, a ki többet költ ilyenekre, mint költenie lehet és szabad. De azért ismerni az öltözködés titkait, tudomással birni rólok egy nőnek, jó is lehet, hasznos is, szükséges is. S fényűző lehet valaki izetlen öltözetben, elavult divattal, s ronda szoknyában is. Azért ne kívánja ön tőlünk, hogy mi azt a hadjáratot megindítsuk, — legalább olly kevéssé indokolt alapon ne, mint ön kiindul.

1591. N. Varsány D. D. Válaszunk az illető rovatban. Köszönet ön buzgalmaért.

1592. Bécsbe O. B. — Nem árt megkísérteni.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptar	Gör.-oros naptar	Nap-		Izraelit. naptar	Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Január			Dec. (6)		6. p.		6. p.	
3 Vasár.	C Genov. sz.	C Dániel	22 F4Ad.v.	7 48	4 22	17	8 54	10 15
4 Hétfő	Titus püsp.	Izabella	23 10 vért.	7 48	4 23	18	10 9	10 33
5 Kedd	Telesfor póp.	SimonSt.	24 Karács.bt.	7 47	4 24	19	11 10	10 48
6 Szerda	Sz. 3 király	Vizker.	25 N. Kar.	7 47	4 24	20	* * 11	4
7 Csütört	Niketás püsp.	Luczián	26 B. A. elj.	7 47	4 25	21	0 29	11 18
8 Péntek	Szörény apát	Erhard	27 Istv. v.	7 47	4 27	22	1 37	11 34
9 Szomb.	Julián vért.	Martial	28 2000 vért.	7 46	4 28	23 Sab.	2 47	11 53

Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 7-én 2 óra 3 perczkor reggel.

TARTALOM.

Gróf Széchenyi István (képpel.) Székely József. — Hazámhoz. Szász Károly. — Mint lön vagyonos emberré Adorján Péter. Pálffy Albert. — A tengeralatti alagut Anglia és Franciaország között (képpel.) — Szegszárd (két képpel.) — Sárrét. P. Zs. — Csallóközi utiképek. — Vizkereszt. Edvi Illés Pál. — Tudományos gyűjtemények ügyében. — Barkó-gyűlés. Mintai — Melleklet: 1848. uj-év napján. Jókai Mór. — A debreczeni színvilágból. Irodalom és művészet. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1858-diki első félelvi folyamára.

Előfizetési ár: Buda-Pesten házhoz hordva félelvre 4 ft.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik. — Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadóhivatala (Posten, egyetem-utca 4. sz. a.)

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.